

ДИПЛОМАТСКО-КОНЗУЛАРНО ПРАВО - Појам и кодификација -

Матеј Савић*

Сажетак: У данашњем, модерном свијету, значај дипломатско-конзуларног права је све већи, те се његово, макар минимално, познавање сматра саставним дијелом опште културе. То практично значи да о његовом познавању, са аспекта модерне државе и савремене науке међународног јавног права, није потребно посебно говорити. О овој проблематици на нашим просторима постоји релативно мали број научних радова и расправа, те је у раду ријеч управо о појму и кодификацији ове гране права.

Кључне ријечи: дипломатско конзуларно право, кодификација, извори права, дипломатски односи, конзуларни односи, међународни уговори, конвенције.

1. Увод

Сматра се да најпотпуније одређење међународног права даје мјешовита, формално-материјална дефиниција. У складу са овом дефиницијом, међународно јавно право би се могло одредити као „систем правних правила у смислу објективних, аутономних императива, који имају за циљ да регулишу правни положај и односе субјеката међународног права, као и правни положај и односе других јединки од међународног интереса“.¹

У контексту оваквог схватања међународног јавног права, за дипломатско-конзуларно право се може рећи да представља

* Дипл. правник, Народна скупштина РС.

¹ М. Крећа, Међународно јавно право, Београд, 2007, стр. 27.

саставни дио међународног јавног права.² Оно, дакле, садржи правила међународног права која се тичу односа у међународној заједници, прије свега односа између држава као основних субјеката међународног права, али и односа између држава и међународних организација, као и односа између самих међународних организација и унутар њих.

У данашњем, модерном свијету, значај дипломатско-конзуларног права је све већи, те се његово, макар минимално познавање, сматра саставним дијелом опште културе. Дакле, о његовом познавању, са аспекта модерне државе и савремене науке међународног јавног права, није потребно ни говорити. Још је Глигорије Гершић, „први од југословенских правника који се систематски бавио међународним правом“³, желећи да побије схватање које је тада владало на Великој школи да је међународно право „неко пасторче, нека Пепељуга међу правним дисциплинама“⁴, истицао не само да је међународно право сасвим позитивно право и веома важан предмет, које улази као неопходан саставни део у данашње правничко образовање, него и то, да се „нарочито у малим државама мора неговати, темељито изучавати и поштовати међународно право, јер оне од њега живе и на њега се морају ослањати да одрже свој живот“⁵. Исто се може рећи и за дипломатско-конзуларно право као саставни дио међународног јавног права. Поготово данас. Управо стога циљ овог рада јесте да укаже на његов значај, као и значај његове кодификације.⁶

² М. Митић - С. Ђорђевић, Дипломатско-конзуларно право, Београд, 2007. стр. 13, иако С. Аврамов и М. Крећа у Међународно јавно право, Београд, 1999, стр. 41 истичу да у „доктрини међународног права не постоји нека строго утврђена и општеприхваћена подела међународног права. Сваки теоретичар уноси ту извесну субјективну црту“.

³ М. Крећа, Глигорије Гершић, Живот и дело у Г. Гершић, Дипломатско и конзуларно право - Теорија о повратној сили закона, Београд, 1995, стр. 23.

⁴ Г. Гершић, Данашње дипломатско и консуларно право, 1898, 1. стр. 4.

⁵ Исто, стр. 5.

⁶ Г. Гершић је у Наша дипломатска струка с нарочитим погледом на њену стручну спрему, а посебице на изучавање међународног права, 1893, стр. 20-21 истицао да „успешност дипломатије зависи од знања, вештине, интелигентности

2. Појам дипломатско-конзуларног права

Дипломатско-конзуларно право је, како је већ речено, саставни дио међународног јавног права. Оно садржи правила међународног права која се тичу односа у међународној заједници, прије свега, односа између држава као основних субјеката међународног права, али и односа између држава и међународних организација, као и односа између самих међународних организација и унутар њих.⁷ Наведена правила представљају један од најранијих извора међународног јавног права, са функционалног аспекта, из разлога што се током историје дешавало да су групе независних држава конзумирале/одржавале односе у некој врсти коегзистенције. У таквим приликама формирали су се специјални обичаји о њиховим различитим релацијама, те су установљени и први документи који су регулисали област представништава и (права и обавеза) третирања специјалних представника у међудржавним односима.⁸

Велики број аутора, с правом, сматра да дипломатско право као грана међународног права обухвата и конзуларне односе, као и правила која се односе на организацију и дјелатност конзулата и конзуларне службе као саставних дијелова дипломатије и дипломатске службе, те да, у складу с тим, нема основа нити разлога да се конзуларно право раздваја од дипломатског права као посебан дио. Овакав став сматра се оправданим стога што под називом конзуларно право могу да се схвате и правила и одредбе конзуларног права, које не спадају у међународно јавно право, већ чине одредбе међународног приватног права, као и одредбе националног законодавства које примјењују конзулати, односно конзуларна служба појединих земаља (нпр. одредбе о држављанству, војним обвезницима, породичном праву, старатељству и сл.).⁹ Међутим,

и искрености дипломата...Дипломација црпе свој живот из историје и она ствара историју“.

⁷ Шире в. М. Митић - С. Ђорђевић, цит. дј., стр. 13.

⁸ Шире в. В. Поповић - Ф. Турчиновић, Међународно јавно право, Бањалука, 2009, стр. 253.

⁹ Исто.

истина је да и раније, али и данас, један број писаца, почевши од Г. Гершића (1898. године) до савремених наших и страних аутора, користи термин дипломатско-конзуларно право.¹⁰ Но, без обзира на то да ли наука дијели или спаја ове двије гране међународног права, може се рећи да оне представљају једну органску цјелину односа, односно органа једне државе за представљање и заштиту њених интереса у иностранству.¹¹

Под појмом дипломатско право, уобичајено се дефинише грана међународног јавног права која регулише положај, привилегије и имунитете дипломатских представника.¹² Обрађујући дипломатско право, „доктрина обично врши неколико подела. По броју учесника, врши се подела на облике билатералне дипломатије и облике мултилатералне дипломатије. По временском елементу, односно сталности, подела се врши на сталну (седентарну) и привремену (*ad hoc*) дипломатију“.¹³ У билатералну дипломатију несумњиво спадају сталне дипломатске мисије и као специјалне мисије, као и конзулати, док у мултилатералну спадају међународне организације и сталне мисије при тим организацијама. За разлику од првобитне подјеле, по временском карактеру, у сталне спадају дипломатске мисије, сталне мисије при међународним организацијама и конзулати, док су специјалне мисије облик привремене, *ad hoc* дипломатије (укључујући ту и разне облике дипломатије на врху).

Међутим, можда је најпотпунију дефиницију дипломатског права дао Б. Кривокапић, који каже да дипломатско право представља „скуп међународноправних норми којима су уређена питања која се тичу успостављања и одржавања званичних односа између држава и између држава и међународних организација, а посебно положај, привилегије и имунитети дипломатских мисија

¹⁰ О овоме шире в. Б. Кривокапић, Лексикон међународног права, Београд, 1998, стр. 89.

¹¹ Стога се дипломатско и конзуларно право и у наведеном дјелу третирају као „цјеловитост“, како то истичу М. Митић - С. Ђорђевић, у цит. дј., стр. 14.

¹² Правна енциклопедија, Београд, 1985, стр. 252.

¹³ М. Митић - С. Ђорђевић, цит. дј., стр. 14.

и дипломатских представника“ и „мада изворе тог права треба тражити и на другој страни (међународни обичаји, једностранни акти држава и др.), посебан значај припада вишестраним међународним споразумима“.¹⁴

Сматра се да су три Бечке конвенције: од 1961. о дипломатским односима, од 1963. године о конзуларним односима, од 1975. године о представљању држава у њиховим односима са међународним организацијама универзалног карактера, као и Конвенција о специјалним мисијама од 1969. године, темељ постојећој кодификацији дипломатско конзуларног права. Иако ове конвенције нису уредиле сва питања као што су нпр. питања мисија међународних организација при државама и међународним организацијама, као и питање специјалних мисија на међународним конференцијама које нису сазване од међународних организација, или под њиховим окриљем, може се констатовати да је за мање од двије деценије извршена свеобухватна кодификација и прогресивни развој савременог дипломатског и конзуларног права и „да сада доктрина, са много мање тешкоћа, дилема и непо-знаница, може да разматра ову значајну област међународног јавног права“.¹⁵

С друге стране, конзуларно право представља грану међународног права која регулише конзуларне односе између држава. Дакле, може се рећи да конзуларно право представља скуп норми и принципа којима је уређена материја конзуларних односа између држава, а нарочито успостављање и вођење конзуларних односа, конзуларне функције, конзуларне олакшице, привилегије и имунитети и др.¹⁶ Неки писци зачетке конзуларног права траже још у класичној Грчкој. О установи конзула, међутим, могуће је говорити тек у средњем вијеку, у доба крсташких ратова.¹⁷ У

¹⁴ Б. Кривокапић, цит.дј., стр. 89-90.

¹⁵ М. Митић - С. Ђорђевић, цит. дј., стр. 14, а шире в. L.T. Lee, *Consular Law and Practice*, Oxford, 1991.

¹⁶ Б. Кривокапић, цит. дј., стр. 205.

¹⁷ Б. Кривокапић, цит. дј., истиче да „док један део правне науке зачетке конзула тражи још у Старој Грчкој у установи проксеније, други настанак конзула, а тиме и конзуларног права везују за Средњи век и доба крсташких ратова, када

трговачким колонијама основаним на обалама Блиског истока преовлађивало је начело персоналитета закона, тј. међусобни односи странаца регулисани су по правним прописима њихових држава. Конзули су се старали о правилном примјењивању националних прописа и важећих трговачких узанси. Појавом сталних дипломатских мисија конзули добијају нов карактер, јер постају званични представници државе и задатак им је заштита својих суграђана у иностраној земљи пред локалним органима власти.

Први међународни уговори који регулишу питања конзуларних односа указују на опадање значаја конзула у овом периоду, а садрже и одредбе о искључењу или пак ограничењу праксе слања конзула између држава уговорница (између Француске и Холандије од 1697, 1713. и 1793. године). Међутим, развој економских односа између држава, посебно развој међународне трговине, условио је ширење установе конзула и развијање конзуларног права, тако да је његов значај данас несумњив.

Премда у наше вријеме далеко највећи значај има Бечка конвенција о конзуларним односима (1963. год.), која представља кодификацију конзуларног права у свјетским оквирима, изворе тог права треба тражити и у низу регионалних вишестраних уговора, као и у огромном броју двостраних споразума, у међународним обичајима, а такође и у нормама националних законодавстава држава (конзуларни статуту, прописи о организацији конзуларне службе и сл.).¹⁸

су поједини трговачки градови Средоземља почели оснивати своје прекоморске колоније. Даљи развој међународних односа, а нарочито међународне трговине, довео је и до наглог развоја конзуларних односа и конзуларног права.“

¹⁸ Шире в. Б. Кривокапић, цит. дј., при чему је потребно истаћи да данас двостраних конзуларних уговора има на стотине и да су они својим многим заједничким одредбама утицали на стварање и развијање међународног конзуларног права. Значајан извор конзуларног права представљају и унутрашњи правни прописи сваке државе, јер регулисање многих питања из области конзуларних односа спада у суверену надлежност држава. Потребно је још споменути и судску праксу појединих држава и доктринарну кодификацију конзуларног права, као што су пројекти Института за међународно право од 1925. године, Интерамеричке комисије правника од 1927. године, Харвардског

3. Кодификација дипломатско-конзуларног права

Израз кодификација¹⁹ међународног права означава прикупљање, прецизније формулисање и систематизовање већ постојећих правила међународног јавног права. Тако се кодификација у суштини своди на претварање постојећих обичајних правила у међународне уговоре, чиме се постиже њихова већа прецизност, а тиме истовремено олакшава и њихово тумачење и примјена.²⁰ Строго узевши, кодификација обухвата само сређивање и систематизовање већ постојећих правних правила, без додатног рада на њима у смислу попуњавања правних празнина, односно стварања нових норми. У складу с тим, кодификација у принципу није исто што и прогресивни развој међународног права, премда их је у пракси врло често тешко, ако не и немогуће, одвојити једно од другог.²¹ Мада је, у начелу, могућа општа кодификација (кодификација цјелокупног међународног права), она је на данашњем степену развоја међународног права ипак само дјелимична, тј. обухвата само поједина питања, односно области. С обзиром на то ко је врши, обично се разликују доктринарна, сачињена од стране представника правне науке - познати су нпр. такви напори Бентама, Грегоара, Мила, Фератера, Каченовског и др.; полузванична, сачињена од стране појединих компетентних организација као што су нпр. Институт за међународно право, Међународно удружење за међународно право и сл., као и званична кодификација коју врше државе. Доктринарна и полузванична кодификација се понекад разматрају заједно и тада се називају неслужбеном, односно приватном кодификацијом.

Први покушаји кодификовања међународног права јавили су

универзитета од 1932. године и др., како се наводи у Правној енциклопедији, Београд, 1985. стр. 662.

¹⁹ Lat.codex – законик + facere- чинити, правити.

²⁰ О овоме шире в.М.Бартош, Кодификација дипломатског права, Анали ПФ у Београду, 3/1957, стр. 269-283.

²¹ Шире в. Б. Кривокапић, цит. дј., стр.181-182, као и Правна енциклопедија, стр. 618.

се још у 17. вијеку. Од тада је, углавном на разним међународним скуповима (Бечки конгрес 1815; Париски конгрес 1856; Хашке конференције 1899. и 1907. године и др.), било више успјешних кодификација појединих питања, нарочито у области дипломатског права, пловидбе на међународним ријекама, ратног права и др. Тако нпр. међу најпознатије савремене уговоре којима је извршено кодификовање правила из односних материја међународног јавног права спадају Женевске конвенције о заштити жртава рата из 1949. године; Бечка конвенција о дипломатским односима из 1961. године; Бечка конвенција о конзуларним односима из 1963. године, Бечка конвенција о уговорном праву из 1969. године, Конвенција УН о праву мора из 1982. године и др.

Уколико се ради искључиво о чистој кодификацији, онда се мора рећи да она има само декларативан значај и „своди се на прикупљање обичајних правила која, као таква, везују све државе, без обзира на то да ли су странке уговора којим се врши кодификација“.²² Међутим, уколико кодификација подразумијева „и прогресивни развој међународног права, што је најчешћи случај, тада односни уговор везује само државе које су га прихватиле“.²³

Када је ријеч о кодификацији дипломатско-конзуларног права²⁴, потребно је истаћи да се сматра да „историјат дипломатског

²² Б. Кривокапић, цит. дј., стр.182.

²³ Исто.

²⁴ М. Бартош у цит. дј. стр. 270 наводи: “питање кодификације дипломатског права јесте сиже за који је данас ван спора да захтева брзу кодификацију. Кад се ушло у анализу самог питања, утврдило се да је ово питање последњи пут систематски претресано од стране једног организма већег значаја још 1815. године приликом склапања завршног акта Бечког конгреса. Отада па до сада наступиле су многе нове друштвене појаве сваке врсте. Нестала је станица за мењање коња дипломатских дилижанса и данас се распитује шта је ближе служби: авион или аутомобил, а правила о дилижансама још увек стоје у дипломатским кодексима, док су правила о дипломатским аутомобилима у повоју, а правила о употреби авиона у дипломатији, израсла из најновије праксе први пут дискутована су на састанку Комисије уз сумњу њених чланова да ли су то уопште правила. Најважнија раскрсница између тог старог права и новог међународног права огледа се у доношењу Повеље Организације Уједињених нација. Та је Повеља створила једно ново схватање принципа који доминирају

и конзуларног праваније тако дуг као што је историјат дипломатских односа и установе конзулата, који почиње од првих људских заједница, давно пре образовања државе у савременом мислу речи. Али, он је започео пре много векова²⁵. Такође, сматра се да се дипломатско право јавља тек установљењем држава и настајањем неке врсте међународне заједнице, односно свијести о међусобним односима држава. Тако су и прије настанка модерних држава, у савременом смислу ријечи, постојали изасланици (мандатарни) племена и појединих заједница, па и правила о вршењу њихових послова, иако је то доба међусобних ратова, а не доба сарадње и нормалних односа међу тим племенима и заједницама. Тако нпр. „историја бележи да изасланици Мојсијеви моле краља Едомићана да дозволи пролаз кроз своју земљу. Краљ Давид одашиље и прима посланике, а Соломон такође одржава везе преко неке врсте посланика. Индијски владари шаљу своје посланике Киру и римским владарима Августу и Клаудију. Тако, стари индијски законик Ману из IV века пре нове ере садржи детаљна правила о поступању са посланицима и о њиховим задацима. Постоје докази да су чак тзв. варварска племена северноамеричких Индијанаца преговарала међу собом по утврђеним правилима и обичајима“²⁶.

Међутим, сматра се да савремени развој, односно прву кодификацију ове гране међународног права ипак означава (представља) Бечки конгрес 1815. године, који у Анексу Д) Завршног акта доноси Правилник о класама и рангу дипломатских представника, постављајући темеље билатералне дипломатије.²⁷ Конгрес је „веома значајан, јер је унео ред у најразличитије називе које су државе давале својим представницима, желећи да им прибаве већи ранг и тиме у знатној мери отклонио борбу држава и владара око првенства“²⁸. Коначна кодификација и развој међународним правом.“

²⁵ М. Митић – С. Ђорђевић, цит. дј., стр. 15.

²⁶ Исто, стр. 15.

²⁷ Овај Правилник је касније допуњен Ахенским протоколом из 1818. године, како наводи Б. Кривокапић, цит. дј., стр. 90.

²⁸ М. Бартош, Међународно јавно право, II књига, Београд, 1965, стр. 355,

савременог дипломатског права²⁹ извршени су Бечком конвенцијом о дипломатским односима из 1961. године (ступила на снагу 1964. године)³⁰, Бечком конвенцијом о конзуларним односима из 1963. године, Конвенцијом о специјалним мисијама из 1969. године и Бечком конвенцијом о представљању држава у њиховим односима са међународним организацијама универзалног карактера из 1975. године.³¹ Када је ријеч о мултилатералној дипломатији,

док Б. Кривокапић, у цит. дј. стр. 38 истиче да је, са становишта међународног права, Бечки конгрес посебно значајан због тога што су у Завршном акту, између осталог, усвојени Правилник о рангу дипломатских представника, Општа правила о пловидби међународним рекама, Правилник о пловидби бродовима Рајном, Декларација против трговине црнцима, документи којима је установљена и гарантована трајна неутралност Швајцарске и др. Поред осталог, на Конгресу је установљена и Независна Република Краков, у којој је контрола поверена Аустрији, Прусској и Русији, што је представљало први покушај интернационализације неке територије.

²⁹ Понекад се овај појам користи у ширем значењу, па се сматра да он, поред дипломатског права у ужем смислу, обухвата и конзуларно право, како истиче Б. Кривокапић у цит. дј., стр. 90. Међутим, у дијелу који се односи на кодификацију овај термин користимо у ужем значењу.

³⁰ В. Поповић - Ф. Турчиновић, цит. дј., стр. 261, истичу да су „правила међународног права, по којима се регулишу дипломатски односи, продукт дуге праксе држава која се рефлектовала у пракси држава и одлукама у њиховим међусобним односима. То право је кодификовано и у Бечкој конвенцији о дипломатским односима...Конвенција је значајна из разлога што је кодификовала постојеће обичајно право, али и по томе што је путем увршћавања нових правила омогућила прогресивни развој овог дијела међународног права“. Р. Етински, Међународно јавно право, Нови Сад, 2002, стр. 337 истиче да је Нацрт Конвенције о дипломатским односима припремила Комисија за међународно право. На својој првој седници 1949. године Комисија је издвојила дипломатске односе и имунитете као пожељан и могућ предмет кодификације. Конференција УН о дипломатским односима и имунитетима, одржана у Бечу, од 2. марта до 14. априла 1961. године, усвојила је Конвенцију 14. априла 1961. године као и Опциони протокол о стицању држављанства, Опциони протокол о обавезном рјешавању спорова, Завршни акт и четири резолуције уз завршни акт.

³¹ Б. Кривокапић у цит. дј., стр. 38, наводи да је „после II светског рата Беч, уз Женеву, постао омиљено место за одржавање међународних конференција и склапање важних међународних конвенција које у том случају на почетку свог назива носе ближу одредницу „Бечка“.

посебно оној која се одвија у оквиру система Уједињених нација, важни извори су и Конвенција о привилегијама и имунитетима Уједињених нација из 1946. године и Конвенција о привилегијама и имунитетима специјализованих агенција из 1947. године. Наравно, врло су значајни и многи други вишестрани међународни уговори, као што су Конвенција о спречавању и кажњавању кривичних дјела против лица под међународном заштитом, укључујући дипломатске представнике (1973) и Међународна конвенција против узимања талаца (1979. год.). Заједно са већ донесеном Конвенцијом о привилегијама и имунитетима Уједињених нација и Конвенцијом о привилегијама и имунитетима специјализованих агенција, поменуте четири конвенције представљају свеобухватну досадашњу кодификацију дипломатско-конзуларног права.³²

У теорији међународног права се истиче да се овим конвенцијама „завршава савремена кодификација дипломатског и конзуларног права и потврђује достигнути ниво прогресивног развоја међународног права у овој области. Многи аутори ових пет конвенција (Конвенција о дипломатским односима; Конвенција о конзуларним односима; Конвенција о специјалним мисијама; Конвенција о превенцији кривичних дјела против међународно заштићених личности, укључујући дипломатске агенте; Конвенција о представљању држава у односима са међународним организацијама универзалног карактера – оп. а.) називају савремени *corpus diplomaticus*, који одражава постојећи статус дипломатских, специјалних и сталних мисија и конзулата, и круниса вековна настојања држава, поред свих злоупотреба и повреда тада важећих правила, да обезбеде нормалан развој међудржавних односа и пуну заштиту представника држава и међународних организација с циљем омогућавања неометаног вршења своје функције, а не остварења личних погодности и интереса, ни као последицу превазиђене тезе о екстериторијалности.“³³ Сматра се да важне изворе у овој области представљају и извјесни двострани уговори

³² В. Поповић - Ф. Турчиновић, цит. дј., стр. 261 и М. Митић - С. Ђорђевић, цит. дј., стр. 24.

³³ М. Митић - С. Ђорђевић, цит. дј., стр. 25.

(споразуми о отварању дипломатских мисија, уговори о миру и сл.), као и поједини унутрашњи прописи држава (нпр. они о начину коришћења одређених дипломатских привилегија, о организацији дипломатске службе и сл.).³⁴

Када је ријеч о кодификацији конзуларног права, битно је истаћи да „премда у наше вријеме далеко највећи значај има Бечка конвенција о конзуларним односима из 1963. године, која представља кодификацију конзуларног права у свјетским оквирима, изворе тога права треба тражити и у низу регионалних вишестраних уговора (нпр. Хаванска конвенција о конзуларним представницима из 1928. године.), као и у огромном броју двостраних споразума, у првом реду у конзуларним конвенцијама, али и у уговорима о правној помоћи, уговорима о настањивању и сл., у међународним обичајима, а такођер и у нормама националних законодавстава држава (конзуларни статuti, прописи о организацији конзуларне службе и сл.).³⁵ Поред овога, значајно је поменути и конзуларне конвенције које, према Б. Кривокапићу, представљају међународне уговоре којима се уређују питања од значаја за нормално одвијање конзуларних односа, односно рад конзуларног представништва и његовог особља (успостављање конзуларних односа, конзуларне функције, олакшице, привилегије и имунитети и др.).³⁶ Као први међународни споразуми из ове материје сматрају се уговори између европских држава и нехришћанских земаља (уговор између Пизе и Марока из 1133. године, Венеције и Египта из 1238. године; Арагона и Туниса из 1285. године и др.) којима су трговцима из европских градова дате значајне повластице на којима ће се касније заснивати систем капитулација са посебним положајем и врло широким овлашћењима конзула повлашћених држава.

Међутим, први модерни уговори којима је уређена размјена конзула између држава уговорница појављују се тек крајем 18. вијека (уговори Француске са Шпанијом из 1769. године, Енглеском из 1787. године, Русијом из 1787. године и др.). Поред двостраних,

³⁴ Б. Кривокапић, цит. дј.

³⁵ Како то наводи Б. Кривокапић, цит. дј., стр. 205.

³⁶ Исто, стр. 198.

закључен је и већи број вишестраних конзуларних конвенција, међу којима су најпознатији уговор о функцијама конзула (Каракас, 1911. године); Хаванска конвенција о конзуларним представницима из 1928. године, Европска конвенција о конзуларним функцијама из 1967. године и, наравно, Бечка конвенција о конзуларним односима из 1963. године.

4. Закључак

Свака кодификација³⁷ представља тежак и дуготрајан процес. Међутим, она је више-мање нужна етапа у развоју сваког права. Ако се кодификација посматра у цјелини, односно историјски, онда се мора закључити да се она, у правилу, јавља као посљедица довољне зрелости одговарајућих правних поредака. Када је ријеч о међународном јавном праву уопште, онда се може рећи да она представља „стварање система правних норми у одређеној материји међународних односа, полазећи од постојећих правила међународног права.“³⁸ Ова кодификација, како је већ речено, укључује не само транскрипцију постојећих обичајних правила у међународне уговоре, већ и постепени (прогресивни) развој међународног права доношењем нових правних правила, која међународно право није познавало. У том смислу се данас под појмом међународне кодификације, односно кодификације међународног права, мање-више, подразумијевају они случајеви „где је реч о прецизној формулацији и систематисању правила међународног права у оним областима у којима већ постоје значајна пракса држава, преседани и доктринарна мишљења“.³⁹

Ако говоримо о кодификацији дипломатско-конзуларног

³⁷ Сам израз кодификација долази од латинске ријечи кодекс, што значи законик, и у ширем смислу означава „доношење закона и других писаних извора права којима се првенствено замјењује дотад важеће обичајно право, односно судска пракса, или се ствара сасвим ново право, које није постојало ни у облику обичаја или праксе“, како се наводи у Правној енциклопедији, Београд, 1985, стр. 617.

³⁸ Исто, стр. 618.

³⁹ Исто.

права, нема сумње да је она, највећим дијелом, извршена путем наведених конвенција и да је на задовољавајућем нивоу. Међутим, потребно је истаћи да су у праву аутори који, као нпр. М. Митић и С. Ђорђевић, сматрају да „разумљиво, још има места за даљи прогресивни развој, па и кодификацију насталих обичајних правила у неким питањима која нису разматрана и решена досадашњом кодификацијом. Међутим, са сигурношћу се може констатовати да су кроз постојећих пет конвенција уређена сва битна питања која су у дипломатији ранијих периода била нерешена и отворена“.⁴⁰

Matej Savic, BSc. lawyer

National Assembly of the Republic of Srpska

*DIPLOMATIC - CONSULAR LAW
THE CONCEPT AND THE CODIFICATION*

Summary

In today's, modern world where globalization has ensured that the borders are not barriers, the importance of diplomatic-consular law is growing, and even its minimal knowledge, is considered an integral part of general culture. Precisely because of that, the article discusses the concept of diplomatic-consular law as an integral part of public international law, as well as the codification of international law concerning the relations in the international community, above all, relations between states as the basic subjects of international law, and relations between states and international organizations, as well as the relationships between the international organizations within them.

⁴⁰ М. Митић - С. Ђорђевић, цит. дј., стр. 25.

ПРИКАЗИ

**ДР ЗОРАН Р. ТОМИЋ: ОПШТЕ УПРАВНО ПРАВО –
ОРГАНИЗАЦИОНО, МАТЕРИЈАЛНО, ПРОЦЕСНО**

**Пето, скраћено и осавремењено издање, Правни факултет
Универзитета у Београду, Центар за издаваштво и
информисање, Јавно предузеће „Службени гласник“, Београд,
2009, стр. 381.**

Др Мирјана Рађеновић*

Недавно се, у понудом богатом и пажњи привлачном „излогу књига“ Правног факултета Универзитета у Београду, појавио најновији уџбеник (пето, скраћено и осавремењено издање) редовног професора управног права, др Зорана Р. Томића, под нешто другачијим називом у односу на досадашња издања – *Опште управно право (организационо, материјално, процесно)*.

Како сам аутор у „Уводу“ наводи, књига је у поређењу са претходним издањем, обимом прилично редукована – „сажетије ... питкије и прегледније написана, ... ослобођена неких ... сувишних теоријских промишљања“, али конципирана тако да својом садржином кореспондира не само са новелираним наставним програмом предмета Управно право (општи дио) на Правном факултету Универзитета у Београду, него и са актуелним управноправним нормама, посебно значајним измјенама управног права, како Републике Србије, тако и других држава.

У складу са измијењеним насловом и придоданим поднасловом, структуру књиге, уз посебно издвојена „Уводна излагања“, чине четири дијела: I – „Темељи и оквири управног права“; II – „Управно-организационо право (Субјекти управног рада)“; III

* Редовни професор на Правном факултету у Бањој Луци

– „Управно-материјално право (Садржина управног рада)“; IV – „Управно-процесно право (Ток и контрола управног рада)“. Сваки од назначених дијелова састоји се из одређеног броја ужих тематских цјелина – одјељака, а у појединим одјељцима је предметна проблематика, према аспекту који сагледава, систематично и логички распоређена по још ужим сегментима – појединим одсјецима. Поред тога што су респектовани мјеродавни правни прописи, овај најновији уџбеник др Томића вјерно одражава и успјешно успостављену равнотежу у одабиру класичне и савремене домаће и иностране литературе, те управно-судске грађе која је консултована, односно коришћена.

На самом почетку, у краћем тексту – „прелудију“ за крупније, кључне дијелове, аутор нас најприје упознаје са мјестом и улогом управног права у друштвеној стварности. С обзиром да управа једнако брине, како о општим, јавним потребама и интересима, тако и о приватним, односно појединачним животним ситуацијама, особеним, „управним“ стварима грађана, правних лица и других колективитета и да у остварењу своје правно-политичке улоге, на основу и у извршењу закона поступа на различите начине – ауторитативно и неауторитативно, односно „наређује, ограничава, забрањује, надзире, утврђује, потврђује ... помаже, подстиче, овлашћује ...“, аутор у назначеном тексту, примјерено сврси коју жели постићи, маркира превасходне, надвишене циљеве управе и указује на основне друштвене и јавне вриједности које она својим функционисањем настоји реализовати.

Уз сликовито приказивање „практичне скице управног права“, односно једног примјера (управноправног случаја из свакодневног живота) кроз призму његове динамике, аутор уводна излагања употпуњује и уједно завршава текстом насловљеним – „Претходна појмовна одређења“, у коме се бави прецизним објашњавањем основних значења која се дају самом термину „управно право“.

У склопу првог дијела, посвећеног темељима и оквирима управног права, смјештена су два одјељка сљедећих назива –

„Управноправна грана“ (1) и „Управноправна наука“ (2).

Први одјељак, подијељен је на пет одсјека у којима аутор говори о: управи и управним односима као општем предмету управноправне гране (1); садржини управноправне гране (2); њеном мјесту у домаћем правном систему (3); улози и значају (4) и изворима управноправне гране у Србији (5).

Посматрано у цјелини, у побројаним одјељцима предочена проблематика је студиозно и темељно презентована. У њима се, аутору својственим, језгровитим стилем и стручним језиком објашњавају сва питања на која је потребно одговорити, да би се стекла заокружена, научно освјетљена представа о управи, управним односима и управноправној грани.

У оквиру првог одсјека – „Управа и управни односи као предмет управноправне гране“ – посебно интересовање побуђују, аналитичко-критичким приступом, сумарно представљена различита теоријско-правна поимања управе (у формалном и материјалном смислу), извучена из иностране и српске управноправне теорије (укључујући и концепције неких писаца бивше Југославије). Ништа мање, пажњу плијени и ауторово бриљантно, концизно и јасно „конструисање“ теоријско-правног појма управе. Ријеч је о појму који је у садржинском смислу нешто другачији од оних, у теорији већ представљених, а који би по мишљењу аутора „уз поштовање одређених доктринарних премиса, могао да буде употребљив и у садашњим правним приликама на домаћем простору“. Заступајући став – да би дефиниција управе требала да „пружи један прототип управе, да што је могуће верније и сажетије одслика супстанцу управе, њен дух и суштину“, као и тезу да се при осмишљавању те дефиниције треба имати на уму да је „научно вредније одредити у чему се управа претежно састоји“, него „како се превасходно испољава“, аутор се приклања материјалном, а не формалном схватању управе. За разлику од својих истомишљеника који при „развијању садржинског појма управе“ полазе од разних параметара, на које теорија ставља озбиљне примједбе, аутор се одређује за

„неговање“, у првом реду, тзв. „циљно-функционалног“ полазишта. Уобзирјујући компоненте за које налази да су битне за одређивање теоријско-правног појма управе (доминантне управне циљеве, основне инструменте – управноправне и управноматеријалне акте – којима управа располаже, садржину и главне категорије управног рада, као и резултате тог рада), сам „појам управе“ дефинише у новом, посебном значењу – у смислу управног рада. Код таквог доктринарног сагледавања, у односу на друга виђења, како наводи, није „пресудно изјашњавање да ли је управа једино власт, или пак и власт и невласт – него је одлучујуће који је главни инструментаријум одређујући за постизање управних циљева“. Своју оригиналну теоријско-правну концепцију управе – поновимо – у смислу управног рада, за коју каже да је „на средини – између рестриктивних (и формалних и материјалних) и екстензивних (и формалних и материјалних) гледишта“ домаће правне теорије, крунише прикладном дефиницијом управе, која одражава све кључне идеје које су га у бављењу конкретном проблематиком инспирисале и којима се при састављању исте руководио.

У овом одсеку садржана су и излагања о појму, врстама и облицима контроле управе. Зависно од тога да ли се „као контролни узор у први план ставља правна норма“ или не, с тим што се она ипак у неким аспектима „не може ни да игнорише“, др Томић прави дистинкцију између правне и ванправне контроле управе. Правну контролу раздваја на: контролу законитости и контролу цјелисходности (дискреционог одлучивања), метанационалну (у првом реду европскосудску) и националну или домаћу контролу, као и унутрашњу (управну контролу управе) и спољну контролу. За ову посљедњу констатује да се у правном систему Србије појављује у шест облика.

У дијелу текста о правној контроли управе, изузетну пажњу привлачи цјеловито и помно елаборирање о појму, основним карактеристикама, задацима и поступању самосталног и независног државног органа – Повјереника за информације од јавног значаја, тим више што је посриједи модалитет „специјалне

спољне несудске правне контроле“, који је у праву Републике Српске организационо и функционално другачије постављен.

У истом дијелу, одређени простор поклоњен је и разматрању уставно-судске контроле која се (путем уставне жалбе) остварује када су искључени, односно исцрпљени други облици правне заштите основних слобода и права. Како је у питању специфична контрола која је у нашем домаћем праву, уз испуњење нешто другачијих услова, осигурана у управносудском поступку, сувишно је говорити о значају страница које су посвећене овој контроли.

Будући да окосницу цијелог уџбеника, поред управе, чине и особени односи који се у вези са управним радом успостављају – „управни односи“, аутор зналачки, кроз аналитичко промишљање, свестрано говори и о њима. Тиме заокружује први одсјек.

У сљедећим одсјецима: 2 – „Садржина управноправне гране“ – аутор се, на релацији могућег поимања управног права на управно право у ширем и ужем смислу, бави (полазећи од критеријума истородности његових норми) пројектовањем доктринарно прихватљивог општег концепта управног права, структуром управноправне гране, односно (ослањањем на јаче аргументе) систематским разврставањем, груписањем управноправних норми у Србији, домаћим и иностраним управним правом, као и условно формираним управним правом Европске уније; 3 – „Мјесто управноправне гране у нашем правном систему“ – безрезервно прихватајући мишљење мањег броја домаћих теоретичара о потреби и могућој диоби права на „јавно“ и „приватно“, убједљивим разлозима указује на „јавноправне црте управног права“ и детаљно објашњава, те подробно коментарише однос управног и других грана права; 4 – „Улога и значај управноправне гране“ – освјетљава важност, не само „квантитативне (бројчане) и „квалитативне“ (смисаоне) улоге и значаја управноправних норми (с тим што другонаведenu улогу и смисао условно раздваја и посматра, како на јавном, тако и приватном плану), него и теоријске и практичне; 5 – „Извори управноправне гране у Србији“ – продубљено, користећи

као упориште углавном домаће позитивноправне прописе третира појам, класификацију и општа обиљежја („бројних и расутих“) извора управног права.

„Управноправна наука“ – тема је другог одјељка напријед разматраног (првог дијела) штива др Томића. У њему се теоријски исцрпно обрађују: предмет управноправне науке („управа и управни односи у оном дијелу ... у којем су регулисани управноправним нормама“), њен циљ, садржина и метод. Споменута питања се у својим битним одредницама мање или више подвргавају критичкој оцјени и поводом истих заузимају се самостални и научно поткријељени, исправни ставови.

Приказом настанка и (временски и просторно неуједначеног) развоја управноправне науке и прегледом новије респектабилне иностране управноправне књижевности, као и домаће, из ранијег и садашњег времена, овај одјељак се допуњује, а понудом скице једног савременијег – у односу на досадашње – другачијег система управноправне науке (чија је „шира и потпунија верзија ... сам садржај“ књиге коју приказујемо) и давањем, у виду закључака, одговора на многа важна питања односа управноправне науке и ванправне (емпиријске) управне науке, и завршава.

Преостали дијелови: II – „Управно-организационо право (Субјекти управног рада)“; III – „Управно-материјално право (Садржина управног рада)“; IV – „Управно-процесно право (Ток и контрола управног рада)“ неједнаког су обима и са структуром уобичајеном за универзитетске уџбенике управног права. У њима се говори о: државној управи у Републици Србији – уопште и према важећем праву; функционално и територијално децентрализованом недржавној јавној управи; актима јавне управе; управним пословима; одговорности за штету од управног рада; управном поступку (току и управној контроли управног рада); управно-судском поступку (судској контроли управног рада – управном спору).

Као и претходна, тако и сва релевантна питања горе поменутих ужих цјелина управног права, др Томић по утврђеном

реду сагледава синтезом позитивноправног и доктринарног приступа (комбинујући га са мјестимичним освртима из упоредног права, као и правном праксом) – ширином и дубином коју диктира правна природа, комплексност, улога и значај истих, али и потреба да се задовоље основни истраживачки захтјеви – стекну потпуна и правилна сазнања о њима. У истраживању и приказивању неких тематских јединица из оквира споменутих ужих цјелина, по нашем мишљењу, читује се нарочита заслуга писца.

У том смислу, најприје би издвојили писање о управним уговорима: појму, моделима у упоредном праву, правној природи, значају и улози. По питању правне природе управних уговора и разних контроверзи које се у вези са њом јављају, аутор прво, из угла важности јавног интереса, пореди (по разним тачкама) управне и остале уговоре и на јединствен начин објашњава резултате до којих долази, а затим, консеквентно закључцима које тим поводом заузима, одговара – да је „управни уговор, или би барем требало да буде (и у нашем праву), засебан правни институт, мањевише нарочитог правног устројства“. У погледу значаја и улоге управних уговора износи тврдњу да „управни уговор – тамо где постоји – својим радијусом, попуњава не малу празнину између једностранних аката власти и приватноправних уговора“, односно да „има пуно оправдања за његову мисију подесног и комфорног средства“, због чега би „управноправна природа управног уговора ... и његов ореол релативно аутономног јавноправног инструмента требао да буде потврђен, односно одражен прикладном правном регулативом“.

Такође се издваја и прецизна разрада управноправног акта (управног акта), посебно његовог круцијалног садржинског обиљежја – „управне ствари“, која се поима као „појединачна ванспорна животна ситуација од јавног интереса коју је на основу закона неопходно непосредно и конкретно правно уредити, односно корективно усмерити њено правно уређивање“.

Напоследетку, као посебан допринос науци управног права, забиљежимо и ауторове „напомене о управном спору у упоредном

праву“ (тзв. англо-амерички и француски модел судске контроле управе) и, у односу на схватања других теоретичара, нешто ширу категоризацију управног спора у домаћем праву.

На крају, сводећи утиске, можемо да кажемо да у укупној научно-литералној вриједности која се приписује овој публикацији, велико учешће имају пишчеве самосталне, непристрасне стручне поставке и сугестије, испрена полемисања и маестрално осмишљени, разборити сажети. Све у свему, уџбеник *Опште управно право* др Томића (искључујући било какву панегирику), по свим епитетима који му се заслужено дају и укупно стеченим – величанственим – импресијама, сврстава се међу радове који чине врх српске управноправне науке. Због свега реченог, свесрдно га препоручујемо заинтересованој научној и широј јавности.

СУДСКА ПРАКСА

ПРАКСА УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Др Миле Дмичић*

Закон о попису становништва, домаћинстава и станова

Из наведених законских одредаба, које дефинишу круг лица која ће бити обухваћена пописом, те лица која се рачунају у укупан број становника одређеног подручја, јасно произлази да се примјеном истог критерија пописују сва лица која су држављани Босне и Херцеговине, без обзира на њихову националну припадност и на чињеницу да ли се у моменту пописа налазе у Босни и Херцеговини или у иностранству. С друге стране, приликом рачунања укупног броја становника за сваку територијалну јединицу, припадници сва три конститутивна народа, као и осталих, уколико улазе у категорију привремено присутних лица (односно лица која дуже од 12 мјесеци не живе, нити се очекује да ће живјети у мјесту пописивања) неће се рачунати у укупан број становника одређеног пописног подручја. Оваквим прописивањем, по оцјени Вијећа, лица бошњачке националности приликом пописа становништва нису стављена у неравноправан положај у односу на друге грађане, јер се на сва лица која се налазе у истој правној ситуацији подједнако примјењују исти критерији одређени цитираним законским одредбама. Сагласно наведеном, Вијеће је оцијенило да оспореним законским одредбама није повријеђен витални национални интерес бошњачког народа.

*Професор Правног факултета Универзитета у Бањој Луци

Из образложења:

У поступку оцјењивања да ли је оспореним законом повријеђен витални национални интерес бошњачког народа, Вијеће је, прије свега, размотрило приговор Клуба делегата бошњачког народа да Република Српске, као ентитет, није овлашћена да уређује материју пописа становништва, домаћинства и станова. Цијенећи ове наводе Вијеће је имало у виду да је тачкама 8. и 9. Амандмана XXXII на Устав Републике Српске утврђено да Република уређује и обезбјеђује, између осталог, основне циљеве и правце демографског и социјалног развоја и политику и мјере за усмјеравање развоја, те прикупљање статистичких и других података од општег интереса, као и одредбу члана 70. став 1. тачка 2. Устава, према којој Народна скупштина доноси законе, друге прописе и опште акте.

По оцјени Вијећа, наведене уставне одредбе представљају основ за доношење Закона о попису становништва, домаћинства и станова у 2010. години у Републици Српској, којим је уређен садржај, припрема, организација, финансирање и спровођење пописа становништва, домаћинства и станова, органи надлежни за спровођење пописа, обавезе учесника пописа, заштита личних података сакупљених пописом и објављивање резултата. Дакле, када се имају у виду овлашћења законодавца која произлазе из цитираних уставних одредаба, као и чињеница да попис становништва представља основу за доношење економске, развојне и социјалне политике, те да је у функцији планирања и усвајања стратешких докумената у овим областима, неспорно је овлашћење Народне скупштине Републике Српске да законом уреди материју пописа становништва на подручју овог ентитета. Сходно томе, Вијеће је оцијенило да је неоснован приговор Клуба делегата бошњачког народа да Република Српске, као ентитет, није надлежна да донесе оспорени закон. Поред тога, Вијеће је утврдило да није у његовој надлежности да оцјењује да ли су одређена овлашћења Републике Српске у сагласности са Уставом Босне и Херцеговине.

Заштита виталних националних интереса конститутивних народа утврђена је чланом 70. Устава, који је допуњен Амандманом LXXVII на Устав Републике Српске, као принцип заштите одређеног круга колективних права, као што су остваривање права конститутивних народа да буду адекватно заступљени у законодавним, извршним и правосудним органима власти, идентитет једног конститутивног народа, уставни амандмани, организација органа јавне власти, једнака права у процесу доношења одлука, образовање, вјероисповијест, језик, његовање културе, традиције и културно наслеђе, територијална организација, систем јавног информисања и друга питања која би се третирали као питања од виталног националног интереса уколико тако сматра 2/3 једног од клубова делегата конститутивних народа у Вијећу народа. Поред тога, одредбом члана 5. став 1. алинеја 2. Устава утврђено је да се уставно уређење Републике темељи на обезбјеђивању националних равноправности и заштити виталних националних интереса конститутивних народа.

Полазећи од наведених одредаба Устава, одредаба оспореног Закона о попису становништва, домаћинства и станова у 2011. години у Републици Српској, те узимајући у обзир наводе Клуба делегата бошњачког народа и одговор Народне скупштине Републике Српске на рјешење о прихватљивости захтјева овог клуба, Вијеће је утврдило да оспореним законом није повријеђен витални национални интерес бошњачког народа.

Клуб делегата бошњачког народа сматра да је предметним законом повријеђен витални национални интерес овог народа који се односи на употребу језика, јер њиме није обезбијеђено да се у пописни образац као матерњи језик унесе термин „босански језик“. Разматрајући ове наводе, Вијеће је имало у виду да је Амандманом LXXXII на Устав питање језика утврђено као једно од виталних националних интереса конститутивних народа, те да је Амандманом LXXI на Устав одређено да су службени језици Републике Српске: језик српског народа, језик бошњачког народа и језик хрватског народа, а службена писма ћирилица и латиница. Оспорени закон

регулише употребу језика приликом пописа становништва у члану 11. и то тако што прописује да се пописни обрасци и методолошка упутства штампају на језицима у службеној употреби у Републици Српској, те да се одговори у пописним обрасцима уписују на једном од језика у службеној употреби у Републици Српској, ћириличним или латиничним писмом. Дакле, сагласно цитираној одредби Устава, Закон прописује да ће се приликом штампања пописних образаца и код изјашњавања лица обухваћених пописом користити језици и писма који су у службеној употреби у Републици Српској, те не садржи одредбу о начину изјашњавања грађана о матерњем језику. Поменута законска одредба подједнако се односи на сва лица обухваћена пописом, који сходно личном одређењу, одговоре у пописним обрасцима уписују на једном од Уставом утврђених службених језика и писама, те се и приликом изјашњавања о матерњем језику, по мишљењу Вијећа, могу изјаснити само на начин како је то утврђено Уставом. Оспорени закон, дакле, ниједном својом одредбом не ограничава грађане у праву на изјашњавање о матерњем језику, а чињеница да Закон не користи термин „босански језик“ (који и није овако дефинисан Уставом Републике Српске), по оцјени Вијећа, не представља повреду виталног националног интереса бошњачког народа.

Повреда виталног националног интереса бошњачког народа у предметном закону, по мишљењу подносиоца захтјева, огледа се и у чињеници да овај закон не садржи одредбу која би обезбиједила да се подаци о етничкој структури становништва прикупљени током пописа користе за формирање власти у јединицама локалне самоуправе и ентитетским јавним институцијама тек након потпуног провођења Анекса VII Дејтонског мировног споразума. У погледу ових навода, Вијеће је оцијенило да могућа законска рјешења, која не садржи оспорени закон, а које подносилац захтјева сматра да је требало да буду уврштена, не могу бити предмет разматрања од стране Вијећа, већ само постојеће одредбе онако како су прописане. Поред тога, Вијеће примјећује да је предмет регулисања овог закона садржај, припрема, организација

и спровођење пописа становништва, домаћинства и станова, те регулисање права и обавеза републичких органа управе – посебно Републичког завода за статистику, као и јединица локалне самоуправе у поступку пописа. Закон, дакле, ниједном својом одредбом не уређује питање структуре органа власти, јер то и није циљ његовог доношења. Ово питање већ је регулисано Уставом и појединим другим законима.

У вези са наводима подносиоца захтјева да је оспореним законом повријеђен витални национални интерес бошњачког народа, јер не предвиђа попис лица бошњачке националности који живе дуже од 12 мјесеци у иностранству, Вијеће је утврдило да је одредбама члана 3. став 1. тачке а) и б) овог закона прописано да ће пописом бити обухваћени држављани Босне и Херцеговине (Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине), страни држављани који имају пребивалиште или боравиште у Републици Српској и лица без држављанства која имају боравиште у Републици Српској, без обзира на то да ли се у моменту пописа налазе у Републици Српској, Федерацији Босне и Херцеговине, Дистрикту Брчком или у иностранству. Према ставу 2. истог законског члана пописом неће бити обухваћено дипломатско особље страних дипломатских и конзуларних представништава, страно војно особље и чланови њихових породица лоцираних у Републици Српској. Поред тога, чланом 5. став 1. прописано је да се укупан број становника за сваку територијалну јединицу добија сабирањем лица из члана 3. став 1. т. а) и б) према дефиницији о уобичајеном мјесту становања и присутни су и лица која ту имају уобичајено мјесто становања, али су привремено одсутна. Према ставу 3. истог члана, лица која не задовољавају критеријуме постављене дефиницијом уобичајеног мјеста становања у мјесту пописивања, не живе, нити се очекује да ће живјети у мјесту пописивања у непрекидном трајању од најмање 12 мјесеци, сматрају се привремено присутним лицима и не рачунају се у укупан број становника тог пописног подручја.

(Одлука Вијећа за заштиту виталног националног интереса

Уставног суда Републике Српске, број УВ-5/10 од 7. октобра 2010. године).

Државна имовина

Полазећи од наведених одредаба Устава и Закона о статусу државне имовине која се налази на територији Републике Српске и под забраном је располагања, Вијеће је оцијенило да нормирањем као оспореним законом није дошло до повреде виталног националног интереса бошњачког народа. Наиме, Вијеће је имало у виду чињеницу да је појам имовине, како у правној теорији тако и у законодавству, шири појам од права својине, а које је једно (основно) право, уз постојање других имовинских права (стварна, облигациона, интелектуална), и да државна имовина, без обзира на титулара права власништва над том имовином, припада свим грађанима, те чини значајан ресурс друштвене заједнице. Сагласно наведеном, Вијеће је оцијенило да је Република Српска ималац непосредне правне власти на стварима као и други субјекти права, те је, у том смислу, оспореним законом одређен титулар имовине и Влади Републике Српске дато овлашћење да управља и располаже том имовином, како је то уређено одредбама чл. 3. и 4. овог закона.

Из образложења:

У образложењу од 24. септембра 2010. године, које је Вијећу достављено уз Одлуку о покретању поступка заштите виталног националног интереса бошњачког народа, наводи се да је континуитет власништва Босне и Херцеговине над државном имовином, укључујући и ону имовину која се налази у Републици Српској, потврђен чланом I. 1. Устава Босне и Херцеговине, и с тим у вези указује се на правоснажну пресуду Суда Босне и Херцеговине број П-254/06, те да поштивање исте представља витални национални интерес бошњачког народа. Такође наводи се да је витални национални интерес бошњачког народа и стриктно поштивање и примјена чл. 2. и 7. Анекса А међународног

Споразума о питањима сукцесије бивше СФРЈ, те у вези с тим такође указује на коначно и обавезујуће рјешење Опћинског суда у Мостару број 2224/04 од 26. маја 2009. године. Поред тога, у образложењу је наведено да се оспореним законом крши принцип владавине права садржан у чл. I. 1. и III. 3. б Устава Босне и Херцеговине, као и Закон о привременој забрани располагања државном имовином Босне и Херцеговине („Службени гласник Босне и Херцеговине“ бр. 18/05, /06, 85/06, 41/07, 74/07, 99/07 и 58/08). Наиме, Клуб делегата бошњачког народа сматра да су принцип владавине права и општи принципи међународног права витални национални интерес бошњачког народа, јер обезбјеђују остваривање и заштиту виталних националних интереса конститутивног бошњачког народа и индивидуална људска права и слободе појединаца припадника тог народа. Такође, повреду виталног националног интереса бошњачког народа налазе и у сваком правном акту или радњи која значи слабљење капацитета државе Босне и Херцеговине, укључујући и власништво над државном имовином.

Закон о статусу државне имовине која се налази на територији Републике Српске и под забраном је располагања дефинише државну имовину која се налази на територији Републике Српске и под забраном је располагања и њен статус регулише (чл. 1. и 2) на начин да је иста власништво Републике Српске у чију корист се, на основу одлуке надлежног органа за имовинскоправне послове или одлуке суда, врши упис права својине у земљишне и друге јавне књиге, те да овом имовином управља и располаже Влада Републике Српске (чл. 3. и 4), која може закључити са Савјетом министара БиХ споразум о уступању на коришћење дијела имовине институцијама БиХ ради обављања послова из њихове надлежности, уз одређена права корисника на уступљеној имовини, уз обавезу да по престанку потребе за овим коришћењем исту врати органима Републике, те да Влада може предметну имовину пренијети у власништво или уступити на коришћење јединицама локалне самоуправе, јавним установама и јавним

предузећима чији је оснивач Влада (чл. 5, 6, 7. и 8), док ће се питање перспективе војне имовине потребне Оружаним снагама БиХ регулисати посебним споразумом са Савјетом министара БиХ (члан 9), и да се стварна права на предметној имовини, стечена по законитом правном основу и на ваљан начин, неће мијењати (члан 10).

У поступку оцјењивања да ли је оспореним законом дошло до повреде виталног националног интереса бошњачког народа, Вијеће је имало у виду одредбу члана 70. став 1. тачка 2. Устава Републике Српске, којом је утврђено да Народна скупштина доноси законе, друге прописе и опште акте, као и тачку 6. Амандмана XXXII на Устав, према којој Република уређује и обезбјеђује, поред осталог, својинске и облигационе односе и заштиту свих облика својине. Поре наведеног, Вијеће је имало у виду и одредбу члана 5. став 1. алинеја 2. Устава, која је допуњена Амандманом LXIX на Устав Републике Српске, према којој се уставно уређење Републике темељи на обезбјеђивању националних равноправности и заштити виталних интереса конститутивних народа. Такође и чланом 70. Устава, који је допуњен Амандманом LXXVII на Устав Републике Српске, утврђена је заштита виталних националних интереса конститутивних народа, као што су остваривање права конститутивних народа да буду адекватно заступљени у законодавним, извршним и правосудним органима власти, идентитет једног конститутивног народа, уставни амандмани, организација органа јавне власти, једнака права конститутивних народа у процесу доношења одлука, образовање, вјероисповијест, језик, његовање културе, традиција и културно наслеђе, територијална организација, систем јавног информисања, као и друга питања која би се третирали као питања од виталног националног интереса уколико тако сматра 2/3 једног од клубова делегата конститутивних народа у Вијећу народа.

Дакле, оспореним законом је регулисан статус дијела државне имовине која се налази на територији Републике Српске, те уређен правни положај државних органа у погледу располагања

и коришћења имовином на територији Републике Српске, а што је у оквиру законодавне надлежности Републике да обезбјеђује поштивање основних уставних принципа у домену својинских и облигационих односа, које уређује у смислу тачке 6. Амандмана XXXII на Устав Републике Српске.

Сагласно наведеном Вијеће је оцијенило да оспорени закон не представља повреду виталног националног интереса ниједног конститутивног народа, а у конкретном случају бошњачког конститутивног народа. При томе се Вијеће, с обзиром на своју надлежност утврђену чланом 115. Устава Републике Српске, не може упуштати у оцјену сагласности предметног закона са Уставом Босне и Херцеговине, као ни примјену Закона о привременој забрани располагања државном имовином Босне и Херцеговине, који је донио Високи представник за Босну и Херцеговину.

(Одлука Вијећа за заштиту виталног националног интереса Уставног суда Републике Српске, број УВ-6/10 од 10. децембра 2010. године).

Закон о Радио-телевизији Републике Српске

Полазећи од наведених одредаба Устава и Закона о Радио-телевизији Републике Српске, те узимајући у обзир наводе из одговора Народне скупштине Републике Српске, Вијеће је оцијенило да прописивањем овлашћења Народне скупштине да даје претходну сагласност у случају отуђења или уступања на управљање и располагање трећим лицима покретне и непокретне имовине којом управља и располаже РТРС није дошло до повреде виталног националног интереса бошњачког народа. Вијеће је оцијенило да оспорена одредба не ставља у неповољнији положај било који од конститутивних народа, а у конкретном случају бошњачки конститутивни народ.

Из образложења:

У поступку оцјењивања да ли је оспореним законом дошло до повреде виталног националног интереса бошњачког народа Вијеће је имало у виду одредбу члана 70. став 1. тачка 2. Устава Републике Српске, којом је утврђено да Народна скупштина доноси законе, друге прописе и опште акте, као и тач. 6, 9, 14. и 18. Амандмана XXXII на Устав, према којима Република уређује и обезбјеђује, поред осталог, својинске и облигационе односе и заштиту свих облика својине, правни положај предузећа и других организација, као и основне циљеве и правце привредног развоја, те политику и мјере за усмјеравање развоја, контролу законитости располагања средствима правних лица и систем јавног информисања. Поред наведеног, Вијеће је имало у виду члан 5. став 1. алинеја 2. Устава, која је допуњена Амандманом LXIX на Устав Републике Српске, према којој се уставно уређење Републике темељи на обезбјеђивању националних равноправности и заштити виталних интереса конститутивних народа. Такође, Вијеће је имало у виду и да је чланом 70. Устава, који је допуњен Амандманом LXXVII на Устав Републике Српске, утврђена заштита виталних националних интереса конститутивних народа, као што су остваривање права конститутивних народа да буду адекватно заступљени у законодавним, извршним и правосудним органима власти, идентитет једног конститутивног народа, уставни амандмани, организација органа јавне власти, једнака права конститутивних народа у процесу доношења одлука, образовање, вјероисповијест, језик, његовање културе, традиције и културно наслеђе, територијална организација, систем јавног информисања, као и друга питања која би се третирали као питања од виталног националног интереса уколико тако сматра 2/3 једног од клубова делегата конститутивних народа у Вијећу народа.

Поред наведених уставних одредби, Вијеће је имало у виду да је Република Српска оснивач Радио-телевизије Републике Српске, те да је Законом о Радио-телевизији Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ број 49/06) уређен Јавни радио-

телевизијски сервис Републике Српске (организација, дјелатност, програмска начела, органи управљања и др). Уз то, Вијеће је имало у виду да је поменути закон прописано да ће права и обавезе према Радио-телевизији Републике Српске вршити Народна скупштина Републике Српске у складу са овим законом и Законом о Јавном радио-телевизијском систему Босне и Херцеговине (члан 4. став 2).

Наиме, по оцјени Вијећа, одредба члана 1. оспореног закона представља уређивање начина остваривања својинских права и обавеза над средствима у државној својини и услова под којим се та средства преносе у друге облике својине и као таква је у функцији заштите општег интереса у том поступку. При томе се Уставни суд, с обзиром на своју надлежност, не може упуштати у могући политички утицај на јавни сервис, с тим да Вијеће констатује да свака одлука Народне скупштине, па и евентуална одлука о давању сагласности у смислу оспорене одредбе, према члану 69. став 2. Устава који је допуњен тачком 1. Амандмана LXXVI на Устав, мора бити упућена на разматрање Вијећу народа у ком случају се, ако је то потребно, може покренути механизам заштите виталног националног интереса.

У вези са наводом подносиоца захтјева да оспорени члан 2. овог закона не садржи све надлежности које Корпорација врши према члану 13. став 2. Закона о Јавном радио-телевизијском систему Босне и Херцеговине („Службени гласник Босне и Херцеговине“ број 78/05), а које су битне за остваривање виталног националног интереса бошњачког народа, Вијеће је утврдило да може само да цијени да ли се предложеним рјешењем у закону за које се тражи покретање поступка повређује витални национални интерес, а не и то да ли је интерес повријеђен само зато што нешто није прописано у закону. Уз то, Вијеће констатује да идентичну одредбу у погледу надлежности које Корпорација врши у име сва три јавна РТВ сервиса садржи и Закон о Јавном радио-телевизијском систему Босне и Херцеговине (члан 6. став 3. тачка с).

На основу изложеног Вијеће је утврдило да Законом

о измјенама и допуни Закона о Радио-телевизији Републике Српске није дошло до повреде виталног националног интереса конститутивног бошњачког народа.

(Одлука Вијећа за заштиту виталног националног интереса Уставног суда Републике Српске, број УВ-3/10 од 27. априла 2010. године).

ПРАКСА УСТАВНОГ СУДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ О ВАНПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ

Мр Марина М. Симовић-Нишевић

ДОПУСТИВОСТИ

Неисцрпљивање домаћих правних лијекова

Накнада за експроприсану непокретност

Наводи апеланата да нису изјавили ревизију, јер сматрају да не би била ефективан правни лијек, не отклањају обавезу апеланата да прије обраћања Уставном суду искористе законски расположив правни лијек из члана 26 Закона о ванпарничном поступку Федерације Босне и Херцеговине.

Из образложења:

Према правилу о исцрпљивању правних лијекова, апелант мора да дође до коначне одлуке. Коначна одлука представља одговор на задњи правни лијек, који је дјелотворан и адекватан да испита нижестепену одлуку, како у чињеничном, тако и у правном погледу. При томе, апелант одлучује о томе да ли ће користити правни лијек без обзира на то да ли је ријеч о редовном или ванредном правном лијеку. Одлука којом је правни лијек одбачен зато што апелант није испоштовао формалне захтјеве правног лијека (рок, плаћање такси, форма или испуњење других законских увјета) не може се сматрати коначном. Кориштење таквог правног лијека не прекида рок од 60 дана прописан чланом 16 став 1 Правила Уставног суда (види одлуке Уставног суда број *АП 283/03* од 14. октобра 2004. године и *АП 106/04* од 18. јануара 2005. године).

Одредбом члана 26 Закона о ванпарничном поступку Федерације Босне и Херцеговине („Службене новине Федерације Босне и Херцеговине“ бр. 2/98, 39/04 и 73/05, у даљњем тексту: Закон о ванпарничном поступку) прописано је да ревизија допуштена против правноснажног рјешења донесеног у другом степену у ванпарничном поступку, у коме се одлучује о накнади за експропирану непокретност. Уставни суд сматра да наводи апеланата да нису изјавили ревизију, јер сматрају да не би била ефективан правни лијек, не отклањају обавезу апеланата да прије обраћања Уставном суду искористе законски расположив правни лијек из члана 26 Закона о ванпарничном поступку Федерације Босне и Херцеговине.

У конкретном случају, будући да је предметни поступак ванпарнични поступак у коме се одлучује о накнади за експропирану непокретност, апеланти су против рјешења Кантоналног суда могли, сходно члану 26 Закона о ванпарничном поступку, изјавити ревизију, а што нису учинили. Према томе, пошто није испуњен услов исцрпљивања свих правних лијекова могућих према закону, апелација се не може разматрати.

(Одлука о допустивости број АП 2477/06 од 12. јуна 2008. године)

Члан 6 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода

Право на правично суђење

Произвољност

Признање стране судске одлуке

Поступци чији је резултат рјешење у поступку признања стране судске одлуке засновано на одлукама судова у парничном поступку, представљају „спор“ о „грађанским правима и обавезама“ с обзиром на карактер права о чијем постојању је одлучено, посебно имајући у виду начин и обим одлука редовних судова у конкретном случају.

Из образложења:

У погледу апелантових навода да су одлуке Врховног и Окружног суда незаконите, јер су засноване на произвољној примјени одредаба члана 88 ст. 1 и 2 ЗРСЗ, Уставни суд подсјећа на своју праксу према којој је надлежност Уставног суда у апелационим поступцима ограничена „на питања која су садржана у овом уставу“ и Уставни суд није надлежан да преиспитује чињенично стање или тумачење и начин на који су редовни судови примијенили закон, осим у случајевима у којима су одлуке нижих судова повриједиле уставна права. То је, на примјер, случај кад је неки редовни суд погрешно тумачио или примијенио неко уставно право или је занемарио то право, ако је примјена закона била произвољна или дискриминацијска, уколико је дошло до повреде процесних права (право на правично суђење, право на приступ суду, право на дјелотворни правни лијек и у другим случајевима) или уколико утврђено чињенично стање указује на повреду Устава (види Одлуку Уставног суда број У 29/02 од 27. јуна 2003. године, објављену у „Службеном гласнику“ број 31/03).

С обзиром на то да се апелант жали на неправичност поступка (произвољна примјена закона која је водила лишавању имовине), задатак Уставног суда је да провјери, у првом реду, да ли су Врховни и Окружни суд у конкретном случају, у погледу примјене релевантних одредаба ЗРСЗ, поступили у складу са чланом 6 став 1 Европске конвенције, због чега ће истражити поступке који су вођени приликом испитивања предметног захтјева.

Уставни суд уочава да је Окружни суд својим Рјешењем од 27. децембра 2004. године, које је потврђено Рјешењем Врховног суда од 24. маја 2005. године, одбио апелантов приједлог да призна пресуду Основног суда Државе Лузерн број 110045 од 2. септембра 2005. године, донесену у спору из уговора о међусобним пословним односима. Из списка који је Окружни суд доставио Уставном суду је видљиво да су странке, као пословни партнери, које су водиле спор пред Основним судом Државе Лузерн приликом закључивања уговора који је био предмет спора детаљно регулисале права и

обавезе странака и, уз међусобну сагласност, заједнички утврдиле надлежност суда Државе Лузерн у случају да дође до спора поводом међусобних права и обавеза утврђених њиховим уговором.

Уставни суд констатује да су Врховни и Окружни суд занемарили чињеницу да је противпредлагач пропустио да правовремено изјави жалбу на првостепену пресуду, као и да поступи по налогу суда и отклони недостатке који су се налазили у жалби, плати одговарајућу судску таксу у року који је суд одредио, те да је на тај начин ускратио себи право да процесне неправилности у поступку пред првостепеним судом отклони у жалбеном поступку који се, према устаљеној пракси Европског суда коју је прихватио и Уставни суд, мора посматрати као поступак у цјелини (види Пресуду Европског суда за људска права у предмету *Barbera, Messeque i Jabardo против Шпаније* од 6. децембра 1988. године, Серија А, број 146, став 68). Осим тога, чланом 88 став 2 ЗРСЗ, између осталог, прописано је да ће се нарочито сматрати да лице против којег је донесена страна судска одлука није могло учествовати у поступку „... што уопште није ни покушано лично достављање ...“. Међутим, неспорно је да се противпредлагачу покушала да достави тужба и позив за јавну расправу пред Основним судом Државе Лузерн, и то дипломатским путем, те да достављање није успјело, након чега је Основни суд Државе Лузерн у „Кантоналном листу“ Кантона Лузерн број 23 од 8. јуна 2002. године објавио оглас и обавијестио противпредлагача да му је тужба доступна у Службеној судској канцеларији Државе Лузерн до 18. јула 2002. године.

На основу изложеног Уставни суд закључује да није било основа да се примијени члан 88 ст. 1 и 2 ЗРСЗ, те да су судови произвољно протумачили наведене одредбе цитираног закона, јер је неспорно да се противпредлагачу покушала да достави тужба и позив за расправу пред Основним судом Државе Лузерн, те да му је достављена првостепена пресуда на коју је изјавио жалбу Вишем суду Државе Лузерн, коју је Виши суд Државе Лузерн 24. јула 2003. године одбио разматрати, јер је утврдио да је изјављена

са закашњењем. Противпредлагач је имао могућност да процесне неправилности, за које сматра да су учињене у поступку пред Основним судом Државе Лузерн, отклони у жалбеном поступку пред Вишим судом Државе Лузерн, али је, због неправовремено изјављене жалбе на пресуду Основног суда Државе Лузерн Вишем суду Државе Лузерн, сам себи ускратио право за што се терет одговорности не може пребацити на судове који су одлучивали у парничном поступку у овом предметном случају.

Уставни суд сматра да је оспореним рјешењем Врховног и Окружног суда, којим је одбијен апелантов приједлог за признање Пресуде Основног суда Државе Лузерн број 110045 од 2. септембра 2002. године, повријеђено апелантово право на правично суђење из члана II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, јер су судови произвољно примијенили одредбе члана 88 ст. 1 и 2 ЗРСЗ. С обзиром на наведено, у конкретном случају поступање Врховног и Окружног суда не може се окарактеризирати другачије него као произвољно са директним штетним утицајем на остваривање апелантових уставних права.

Према наведеном, Уставни суд закључује да је оспореним одлукама прекршено апелантово право на правично суђење из члана 6 став 1 Европске конвенције.

(Одлука о допустивости и меритуму број АП 1570/05 од 9. новембра 2006. године, објављена у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине“ број 11/07)

Разуман рок

Укњижба права власништва

Апелације које се односе на поступак укњижбе права власништва *ratione materiae* су компатибилне са Уставом Босне и Херцеговине.

Дужина поступка поводом апелантовог приједлога за укњижбу права власништва, односно период који *ratione temporis* улази у надлежност Уставног суда, који је до доношења одлуке

Уставног суда трајао 13 година, за шта Основни суд није дао никакво образложење, није задовољила захтјев „разумности“ из члана 6 став 1 Европске конвенције, те постоји кршење права на „суђење у разумном року“ као једног од елемената права на правично суђење из члана II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

Из образложења:

Према конзистентној пракси Европског суда и Уставног суда, разумност дужине трајања поступка мора се оцјењивати у свјетлу околности појединог предмета, водећи рачуна о критеријима успостављеним судском праксом Европског суда, а нарочито о сложености предмета, понашању страна у поступку и надлежног суда или других јавних власти, те о значају који конкретна правна ствар има за апеланта (види, Европски суд, *Микулић против Хрватске*, апликација број 53176/99 од 7. фебруара 2002. године, Извјештај број 2002-I, став 38).

Према наводима из апелације, апелант је поднио приједлог за укњижбу права власништва 1990. године. Међутим, период који *ratione temporis* улази у надлежност Уставног суда не почиње тада, већ 14. децембра 1995. године, као датума на који је Устав Босне и Херцеговине ступио на правну снагу. У оцјењивању разумности дужине поступка на шта се апелант жали, Уставни суд ће узети у обзир стадиј поступка достигнут до 14. децембра 1995. године (*loc. cit.*, пресуда *Микулић*, став 37). У вези с наведеним, Уставни суд запажа да је у вријеме од када је заснована надлежност Уставног суда поступак трајао пет година, а да у том периоду нису предузете никакве радње поводом апелантовог приједлога. Од дана када је заснована надлежност Уставног суда поступак до доношења одлуке о апелацији траје 13 година.

Основни суд није оспорио апелантове наводе, а, такође, није одговорио ни на захтјев Уставног суда да се достави ванпарнични спис на увид како би се утврдиле релевантне чињенице у вези са овим поступком.

Уставни суд констатује да је изостало било какво оправдање

Основног суда у погледу чињенице да у периоду од 13 година није ријешен апелантов приједлог за укњижбу права власништва. Према томе, Уставни суд је закључио да дужина поступка није задовољила захтјев „разумности“ из члана 6 став 1 Европске конвенције, те да постоји кршење права на „суђење у разумном року“ као једног од елемената права на правично суђење из члана II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

(Одлука о допустивости и меритуму број АП 2706/06 од 14. октобра 2008. године, објављена у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине“ број 99/08)

Одређивање накнаде за одузето земљиште

Повријеђен је члан II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и 6 став 1 Европске конвенције, јер ванпарнични поступак у којем је апелантица тражила одређивање накнаде за одузето земљиште није окончан у „разумном року“. Наиме, Општински суд у Бихаћу је, као стварно и мјесно надлежни суд за рјешавање у том поступку, требао поступити по апелантицином захтјеву и наставити поступак посебно имајући у виду чињеницу да је поступак покренут још 1982. године.

Из образложења:

Уставни суд је утврдио да је конкретан ванпарнични поступак спор грађанскоправне природе, који се тиче одређивања накнаде за одузето земљиште. У поступку који је покренут 1982. године, као противпредлагач је учествовала апелантицина предница. Након смрти апелантицине преднице апелантица је проглашена једном од њених насљедница, те она неспорно има правни интерес за наставак ванпарничног поступка, што је и исказано подношењем захтјева за наставак поступка. Ради се, дакле, о поступку у којем се утврђују апелантицина грађанска права. Апелантица је у поступку тражила доношење коначне одлуке у разумном року, те је члан 6 став 1 Европске конвенције примјењив у овом случају.

Полазећи од критерија утврђених праксом Европског суда

за људска права, Уставни суд истиче да се разумност трајања поступка оцјењује у свјетлу свих околности предмета, узимајући у обзир посебно сложеност предмета, понашање страна у поступку, с једне стране, и суда и јавних власти с друге стране, као и важност онога што се за подносиоца апликације доводи у питање у спору (види Европски суд за људска права, *Vernillo против Француске*, пресуда од 20. фебруара 1981. године, серија А, број 198, став 30; *Zimmermann и Steiner против Швајцарске*, пресуда од 13. јула 1983. године, став 24).

Према јуриспруденцији Уставног суда и органа Европске конвенције, период који се узима у обзир код жалбе у погледу дужине трајања поступка, почиње са даном заснивања њихове надлежности. У оцјењивању разумности времена које је прекорачило тај рок, мора се узети у обзир стадиј поступка достигнут тог датума (види, нпр., Европски суд за људска права, *Foti и други против Италије*, пресуда од 10. децембра 1982. године, серија А, број 56, став 53; *Styranowski против Пољске*, пресуда број 28616/95, ЕCHR 1998-VIII).

У конкретном случају, поступак је покренут 1982. године пред тадашњим Основним судом у Дрвару. Ванпарнични предмет је 19. августа 1992. године уступљен Основном суду у Босанском Петровцу и након тога нема више података о томе гдје се спис налази. Период који спада у надлежност испитивања Уставног суда је почео 14. децембра 1995. године, када је Устав Босне и Херцеговине ступио на правну снагу. Ванпарнични поступак до данас укупно траје 23 године од којих десет година и два мјесеца спадају у период који треба испитати Уставни суд.

С обзиром на то да није могао бити извршен увид у ванпарнични спис, Уставни суд није могао утврдити стадиј поступка у којем се налазио апелантицин предмет на дан ступања на снагу Устава Босне и Херцеговине.

Сложеност поступка се мора разматрати у свјетлу чињеничног и правног аспекта парничног поступка, тј. доказа које суд треба извести и процијенити у свјетлу правне природе спора.

У конкретном предмету са ради о ванпарничном поступку раду утврђивања накнаде за одузето земљиште. Имајући у виду да је чланом 148 Закона о ванпарничном поступку предвиђено да се ванпарнични поступак ове врсте мора завршити што прије, а најкасније у року од 30 дана од дана покретања поступка, може се закључити да по својој суштини такав поступак није сложен. Уставни суд није могао утврдити јесу ли постојале неке специфичности везане за конкретан ванпарнични поступак, које би тај поступак чиниле сложенијим, јер није могао бити извршити увид у спис. Такође, ни Општински суд у Бихаћу није у одговору на апелацију пружио никакве податке из којих би се могло закључити да је тај поступак био сложен. С тим у вези, Уставни суд закључује да поступак није био сложен.

У грађанским предметима саслушање у разумном року зависи од понашања страна које учествују у поступку (види бившу Европску комисију за људска права, одлука број 11541/85 од 12. априла 1989. године, О.І. 70). Апелантица је 8. јуна 2004. године Општинском суду у Бихаћу поднијела захтјев за наставак ванпарничног поступка. Апелантица је на инсистирање код Општинског суда у Бихаћу добила одговор да они не могу наћи ванпарнични спис број Р-83/82. Уставни суд закључује да апелантица ни на који начин није допринијела да овај ванпарнични поступак дуже траје.

Члан 6 став 1 Европске конвенције гарантује свакоме право на коначну одлуку у разумном року у поступку утврђивања његових грађанских права и обавеза. На државама уговорницама је да свој правни систем организују тако да њихови судови могу испунити овај захтјев (види Европски суд за људска права, *Rugliese (II) против Италије*, пресуда од 24. маја 1991. године, А-206-А, стр. 10 и 11, ст. 19).

Општински суд у Бихаћу је у одговору на апелацију навео да никада није преузео ванпарнични предмет број Р-83/82, те да стога не стоје апелантичини наводи да је непоступањем тог суда повријеђено неко њено право. Уставни суд је утврдио да

за поступање у овом ванпарничном поступку мјесно надлежан Општински суд у Бихаћу у смислу члана 13 став 3 Закона о ванпарничном поступку, јер се одузете некретнине налазе у Босанском Петровцу. Наиме, чланом 22 став 1 тачка 1 Закона о судовима у Федерацији БиХ, који је ступио на снагу 12. јула 2005. године, предвиђено је да је за општине Бихаћ и Босански Петровац надлежан Општински суд у Бихаћу. Не могу се прихватити аргументи Општинског суда у Бихаћу да није преузимао списе ранијег Основног суда у Дрвару, па да стога није одговоран за одуговлачење конкретног ванпарничног поступка. Општински суд у Бихаћу је и прије подношења апелантичног захтјева требао по службеној дужности наставити ванпарнични поступак у смислу члана 148 став 1 Закона о ванпарничном поступку. То је могло бити учињено прибављањем релевантних података Општинског суда у Ливну о „кретању“ ванпарничног списка. Општински суд у Бихаћу је требао прибавити све релевантне податке и, као стварно и мјесно надлежни суд, окончати ванпарнични поступак, посебно имајући у виду да се поступак води још од 1982. године. Такође, из навода у апелацији које Општински суд Бихаћ није оспорио, произлази да се сва релевантна документација из ванпарничног списка налази код надлежног правобранилаштва. Дакле, и уколико спис није могао бити пронађен Општински суд у Бихаћу је могао извршити реконструкцију списка и окончати поступак. Општински суд у Бихаћу је остао потпуно пасиван и никада није ни одговорио на апелантичин захтјев, нити је показао намјеру да овај ванпарнични предмет ријешити.

Узевши у обзир све наведене разлоге Уставни суд сматра да је парнични поступак у апелантицином случају прешао границе „разумног рока“ у смислу члана 6 став 1 Европске конвенције.

Уставни суд закључује да је повријеђен члан II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

(Одлука о допустивости и меритуму број АП 694/04 од 13. октобра 2005. године, објављена у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине“ број 17/06)

Експропријација

Постоји повреда права на правичан поступак у односу на доношење одлуке у разумном року из члана II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, када се свеукупно трајање ванпарничног поступка од преко шест година у поступку ради утврђивања накнаде за експроприране некретнине може ставити на терет у највећем дијелу понашању Општинског суда и једним дијелом понашању Кантоналног суда, те када ти судови нису навели разлоге за овако дуго трајање поступка.

Из образложења:

Осим тога, према пракси Европског и Уставног суда, велики број предмета узетих у рад није ваљано оправдање за прекомјерно одуговлачење поступка, а стално враћање одлуке на поновно суђење може показати да постоје озбиљни недостаци у организацији судског система (види Европски суд, *Probmeier против Њемачке*, пресуда од 1. јула 1997. године, став 64, Извјештаји 1997-IV).

У конкретном случају се ради о ванпарничном поступку ради утврђивања накнаде за експроприране некретнине. Уставни суд уочава да су се изведени докази односили на вршење више вјештачења, допуну вјештачења, саслушања вјештака, свједока и парничних странака, те увида у релевантне документе. С тим у вези, Уставни суд сматра да се предметни спор према својој суштини и доказима који су изведени не може сматрати сложеним.

Уставни суд из предочене документације не налази да је апелант допринио дужини трајања поступка јер није користио било какве методе које би могле довести до одуговлачења поступка. Уставни суд уочава да се апелант понашао управо супротно, односно да је током поступка више пута ургирао поступање суда, да се обраћао Високом судском и тужилачком вијећу Босне и Херцеговине и институцији Омбудсмана Федерације Босне и Херцеговине, Уред у Тузли, и на тај начин је покушао исходити да се поступак оконча у разумном року.

Имајући у виду комплетну анализу трајања ванпарничног поступка ради накнаде за експроприране некретнине, који се по закону сматра хитним, за који је оцијенио да није сложен и када апелант нити у једном дијелу поступка није допринио дужини поступка, него управо супротно, Уставни суд закључује да се одговорност за неразумно дуго трајање овог поступка од више од шест година може приписати највећим дијелом Општинском суду, те једним дијелом Кантоналном суду. Ово тим прије што је за правни систем од основне важности вођење поступка у оквиру разумног времена, јер свако непотребно одуговлачење често доводи до, *de facto*, лишавања појединца његових права и губитка учинковитости и повјерења у правни систем, а стално враћање одлуке на поновно суђење може показати да постоје озбиљни недостаци у организацији судског система.

Имајући у виду наведено, Уставни суд закључује да је у овом случају због недоношења одлуке у разумном року повријеђено апелантово право на правично суђење у разумном року из члана II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

Иако није утврдио одговорност Врховног суда у погледу дужине трајања ранијег поступка, нити поступка који се тренутно води, Уставни суд сматра сврсисходним да наложи Врховном суду да по хитном поступку донесе одлуку у предмету, будући да се ради о поступку који је по закону хитан. Утврђено је кршење права на правично суђење и када се не би без даљњег одлагања донијела коначна одлука, сврха апелације као ефективног правног лијека била би доведена у питање

(Одлука о допустивости и меритуму број АП 2334/07 од 2. децембра 2009. године, објављена у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине“ број 23/10)

Диоба имовине

У конкретном случају Уставни суд запажа да се у ванпарничном поступку појавио „спор“ који се тиче начина подјеле имовине, а односи се на питање да ли је могућа физичка диоба или је једина опција продаја некретнине. Уставни суд сматра да одлука о овом „спору“ може имати одлучујући утјецај на нека друга грађанска права апеланта (нпр. право на дом), те да је стога члан 6 став 1 Европске конвенције примјенљив.

Поступак поводом приједлога о диоби имовине који траје више од девет година не задовољава захтјев „разумности“ из члана 6 став 1 Европске конвенције.

Из образложења:

Сложеност поступка се мора разматрати у оквиру чињеничног и правног аспекта, тј. доказа које надлежни суд треба извести и процијенити у оквиру правне природе спора. У конкретном случају правноснажном пресудом је утврђено да је апелант сувласник 1/3 дијела имовине коју је стекао у ванбрачној заједници. У конкретном случају то значи да суд треба поводом апелантовог приједлога да утврди који је најбољи начин да се подијели имовина - кућа, двориште, гаража и њива, водећи рачуна да буду задовољени оправдани интереси и захтјеви сувласника. Општински суд је истакао да се, с обзиром на вриједност некретнине, ради о сложеном предмету. Међутим, имајући у виду цјелокупну ситуацију у предмету, према мишљењу Уставног суда, конкретни поступак може се сматрати релативно сложеним.

Уставни суд сматра да је одуговлачењу поступка највише допринио првостепени суд којем су требале четири године да проведе доказни поступак, а све релевантне чињенице очигледно још нису утврђене, те који више од двије године није радио ништа на предмету и који је правио велике временске размаке између поједних радњи које је предузимао. Осим тога, Уставни суд подсјећа да је Кантонални суд два пута укидао рјешења првостепеног суда и предмет враћао на поновни поступак, што, такође, не представља

увијек најбољи начин да појединци остваре и реализују своја права пред редовним судовима. Уставни суд мора нагласити да је за правни систем од фундаменталне важности вођење поступка у оквиру разумног времена, јер свако непотребно одуговлачење, као и враћање предмета од вишег суда ка nižем, често доводи до, *de facto*, лишавања појединца његових права и губитка дјелотворности и повјерења у правни систем.

Осим тога, Уставни суд примјећује да је Општинском суду оправдање за непоступање по предмету у периоду од скоро двије године велики број предмета и мали број судија, као и чињеница да суд има много „старих“ неријешених предмета. Уставни суд напомиње да се преоптерећеност судства, уопштено, не може прихватити као оправдање, будући да су државе уговорнице Европске конвенције, како је већ речено, дужне организовати администрирање правде на такав начин да судови испуњавају захтјеве из члана 6 Европске конвенције. Међутим, према пракси Европског суда за људска права, државе уговорнице нису одговорне у случају привременог заостатка својих судова под условом да предузму одговарајуће мјере да се таква ванредна ситуација поправи. У конкретном предмету суд није образложио од када је и како настао заостатак у рјешавању предмета, те какве мјере је предузео суд с циљем побољшања администрирања правде. Уставни суд не може прихватити паушалан навод о великом броју предмета, а да не уочи добру намјеру и конкретан рад надлежног органа у борби против таквих проблема.

Због свега наведеног, Уставни суд сматра да не постоји разумно и објективно оправдање за овакво дјеловање надлежних судова, првенствено Општинског суда, те да се период одлучивања у поступку поводом приједлога о диоби некретнина који траје краће од десет година не може сматрати „разумним“ у смислу члана 6 став 1 Европске конвенције.

Уставни суд сматра да апелант није допринио неразумној дужини поступка, те примјећује да је апелант својим интервенцијама и дописима покушао да издјејствује што хитније рјешавање предмета.

(Одлука о допустивости број АП 264/07 од 3. јула 2009. године, објављена у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине“ број 82/09)

Приступ суду

Одузимање родитељског права

Овлаштења дата Законом о ванпарничном поступку одређеном броју субјеката за покретање судског поступка за одузимање родитељског права, представљају разумно пропорционалан однос између средстава која су кориштена и циља који се жели постићи, те да су судови у оспореним одлукама правилно примијенили одредбе закона на којима се темељи одлука и дали ваљано образложење.

Из образложења:

Апеланти сматрају да су судови, одлуком о одбијању приједлога за покретање поступка као недопуштеног, одлучили супротно интересима дјете о чему су били дужни водити рачуна и по службеној дужности, те да су, одбивши да расправљају о меритуму приједлога, повриједили права апеланата на правично суђење.

Право на суд уграђено је у члан 6 став 1 Европске конвенције, а право приступа, тј. право на покретање поступка пред судом у грађанским питањима, представља само један од аспеката овог права. Право приступа суду није апсолутно право и сама његова природа захтијева да га регулише држава. Међутим, ово регулисање не смије бити на штету суштине овог права, нити у супротности са другим правима прописаним Европском конвенцијом (види пресуду Европског суда за људска права, *Golder против Уједињеног Краљевства*, од 21. фебруара 1975. године). Свако ограничење права приступа суду је компатибилно са чланом 6 став 1 Европске конвенције, само ако је у циљу који је оправдан законом и ако постоји разумно пропорционалан однос између средстава која су кориштена и циља који се жели постићи (види пресуду Европског суда за људска права, *Ashingdane против Уједињеног Краљевства*,

од 28. маја 1985. године).

У конкретном случају, апелантима, као сестри и дједу малољетне дјеце је, оспореним судским одлукама, одбијен приступ суду јер немају активну легитимацију за покретање поступка за одузимање родитељског права, будући да Закон о ванпарничном поступку то омогућава само родитељу, односно усвојитељу и органу старатељства.

Уставни суд сматра да овлаштења дата Законом о ванпарничном поступку одређеном броју субјеката за покретање судског поступка за одузимање родитељског права, представљају разумно пропорционалан однос између средстава која су кориштена и циља који се жели постићи, те да су судови у оспореним одлукама правилно примијенили одредбе закона на којима се темељи одлука и дали ваљано образложење.

Уставни суд закључује да у конкретном предмету није дошло до повреде члана II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

(Одлука о допустивости и меритуму број У 62/03 од 21. јула 2004. године, објављена у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине“ број 8/05)

Утврђивање грађанских права

Судски депозит

У поступку у којем је одлучивано о испуњености законских услова за депоновање новца у судски депозит у корист Брчко Дистрикта БиХ, на име новчане накнаде за уступљено право грађења за грађевинско земљиште, није се одлучивало о грађанским правима у контексту члана 6 Европске конвенције нити о апелантовим имовинским правима заштићеним чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

Из образложења:

С обзиром да се апелант жали на повреду права на правично суђење из члана II/3. е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, која се према тврдњи апеланта десила у ванпарничном поступку покренутом по његовом приједлогу, ради пријема новчане накнаде – новца у судски депозит у корист Брчко Дистрикта БиХ, Уставни суд мора одлучити да ли су гаранције предвиђене наведеним чланом уопће примјенљиве на апелантов случај.

Члан II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и члан 6 став 1 Европске конвенције гарантују сваком право на правичан поступак приликом одређивања његових грађанских права и обавеза. Сходно наведеном, ово право се не може примијенити на све поступке у којим је нека особа странка у поступку, већ је примјенљиво на поступке који се односе на грађанска права и обавезе те странке. Стога је у конкретном случају задатак Уставног суда да одговори на питање да ли је оспореним рјешењима Основног суда и Апелационог суда одлучивано о грађанским правима и обавезама апеланта.

У вези с тим, Уставни суд констатује да је предметни ванпарнични поступак покренут по приједлогу апеланта ради пријема новчане накнаде – новца у судски депозит у корист Брчко Дистрикта БиХ, а да је Основни суд, на основу одредби чл. 193 –200 Закона о ванпарничном поступку, које су по својој природи одредбе процесног карактера и регулишу ситуације у којима је надлежни суд дужан примити у судски депозит новац и хартије од вриједности, уз примјену материјалноправног прописа, јер се ради о тачно одређеном односу облигационоправног карактера, и то Закона о облигационим односима, којим су регулисани услови предаје у судски депозит, приједлог апеланта одбио. Уставни суд констатује да се у конкретном ванпарничном поступку није расправљало о грађанским правима и обавезама, с обзиром на то да су она одређена раније закљученим Уговором, већ је у наведеном поступку одлучено да ли су испуњени или не услови за предају новца у судски депозит.

Имајући у виду наведено, Уставни суд сматра да у предметном ванпарничном поступку није одлучивано о грађанским правима и обавезама апеланта, те сходно томе апелант не може уживати заштиту права гарантованих чланом II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6 став 1 Европске конвенције усљед чега је апелација у том дијелу *ratione materiae* инкомпатибилна са Уставом Босне и Херцеговине.

У вези са наводима апеланта о повреди права на имовину, Уставни суд подсјећа да је у побијаном поступку одлучивано о испуњености законских услова за депоновање новца у судски депозит у корист Брчко Дистрикта БиХ, на име новчане накнаде за уступљено право грађења за грађевинско земљиште, а није одлучивано о апелантовим имовинским правима заштићеним чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. Из наведеног произилази да су наводи апелације у вези са повредом права на имовину такође, инкомпатибилни *ratione materiae* са Уставом Босне и Херцеговине.

Апелант се жали и на повреду права на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције и права на забрану дискриминације из члана 14 Европске конвенције. Будући да су према пракси Уставног суда и Европског суда за људска права, наведена права акцесорна, то се повреда ових права може утврђивати само у вези са „уживањем права и слобода гарантованих Европском конвенцијом“. Имајући у виду да је у апелантовом случају Уставни суд закључио да су наводи о кршењу права на правично суђење из члана 6 став 1 Европске конвенције и права на имовину из члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, *ratione materiae* инкомпатибилни са Уставом Босне и Херцеговине, то су и наводи о повреди права на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције и права на забрану дискриминације из члана 14. Европске конвенције, такођер, *ratione materiae* инкомпатибилни са Уставом Босне и Херцеговине.

(Одлука о допустивости број АП 3296/07 од 17. априла 2008. године)

Уређење међа

Имајући у виду природу спора у овом предмету и став Европског суда да је први став члана 6 Европске конвенције примјењив у ванпарничном поступку уређења међа, будући је то питање блиско повезано с обимом власништва и да је одлучно за дјелотворно вршење права подносиоца захтјева, тј. за слободу уживања његовог власништва (види Европски суд, *Дебелић против Хрватске* пресуда од 12. октобра 2006. године, апликација број 9235/04), Уставни суд закључује да је примјењив члан 6 став 1 Европске конвенције на конкретан случај.

Из образложења:

Уставни суд примјећује да су Кантонални и Општински суд детаљно и јасно образложили зашто су уредили међу између парцеле предлагача и апелантове парцеле на темељу важећих катастарских планова, будући су имали ту могућност сагласно члану 172 став 2 Закона о ванпарничном поступку. Такође су посебно образложили да су се странке споразумјеле да се међа уреди према важећим катастарским плановима, чиме су испуњени сви услови примјене наведеног члана. Надаље, из стања списка произилази да је Кантонални суд посебно образложио зашто је жалбене наводе апеланта у погледу новог вјештачења оцијенио као неутемељене, након што је утврдио да апелант није поднио захтјев за ново вјештачење. Уставни суд сматра да су редовни судови у образложењу оспорених одлука дали јасне и прецизне разлоге својих ставова, те дали логично и увјерљиво образложење за утврђено чињенично стање и примјену позитивног права које ни у једном дијелу не изгледа произвољно или паушално. Стога, Уставни суд сматра да у образложењима оспорених одлука ништа не указује на то да су редовни судови цијенили чињенице и доказе на начин који би указивао на повреду члана 6 став 1 Европске конвенције.

На основу изложеног, Уставни суд сматра да, у вези са

наводима апеланта о кршењу права на правично суђење, нема ништа што указује да апелант има „оправдан захтјев“ који покреће питања из Устава Босне и Херцеговине или Европске конвенције, која би требало мериторно испитати. Због тога, Уставни суд сматра да су наводи апеланта о кршењу права из чланка II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 ставак 1 Европске конвенције очито (*prima facie*) неутемељени.

(Одлука о допустивости број АП 655/07 од 10. јуна 2009. године)

Члан 8 Европске конвенције

Право на породични живот

Одузимање родитељу права да живи са дјететом

Не постоји кршење права на породични живот из члана II/3.ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције када је апеланту привремено одузето право да живи са малољетном дјецом због грубог занемаривања родитељске дужности, будући да из околности конкретног случаја произлази да је таква мјера „неопходна у демократском друштву“ у смислу члана 8 Европске конвенције.

Из образложења:

Уставни суд напомиње да, у складу са праксом Европског суда (види Европски суд, *W. против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 8. јула 1987. године, серија А, број 121), међусобно уживање родитеља и дјете у заједничком дружењу представља основни елемент породичног живота. При томе, како је указао Европски суд, природни родитељски однос се не прекида чињеницом да је дијете дато на јавно старање.

Дакле, у конкретном предмету се ради о породичном односу апеланта и његове дјете. Такође, оспорене одлуке којима су дјета одузета од апеланта и дата на старање јавној установи - представљају мијешање у право на породични живот. Због тога је неопходно испитати да ли је мијешање у право на поштовање

породичног живота било оправдано. Да би овакво мијешање било оправдано, оно мора: (а) бити предвиђено законом, (б) имати легитиман циљ од јавног или општег интереса, и (ц) бити у складу са принципом пропорционалности.

Уставни суд ће испитати да ли је мијешање било „предвиђено законом“, те да ли за мијешање постоји „легитиман циљ од јавног или општег интереса“. Уставни суд примјећује да су се редовни судови позвали на члан 153 став 1 Породичног закона којим је прописано да ће суд родитељу одузети право да живи са дјететом уколико родитељ угрожава интересе дјетета и у већој мјери занемарује подизање, васпитање и образовање дјетета. Дакле, закон несумњиво предвиђа могућност мијешања јавних власти у право на породични живот на начин на који је то учињено у конкретном случају.

Уставни суд, даље, подсјећа на то да је у сваком уређеном систему породица основна ћелија друштва, те да све што се тиче „породичног права“ ужива посебну заштиту. Даље, Уставни суд примјећује да су малодобна дјеца посебно осјетљива категорија, како због немогућности да се сами о себи брину, због свог узраста и недостатка правне и пословне способности, тако и због чињенице да од развоја, васпитања и образовања дјеце зависи и будућност дјеце појединачно, али и друштва у цјелини. Због тога, Уставни суд сматра да изрицање законом прописаних мјера којима се, под одређеним условима, ограничавају родитељска права, има за циљ заштиту права и интереса дјетета, што несумњиво представља „легитиман циљ у јавном или општем интересу“ у смислу члана 8 Европске конвенције.

Будући да, с једне стране, постоји апелантово право да живи са својом дјецом, а, с друге стране, јавни интерес да се дјеца заштите, Уставни суд ће испитати да ли постоји пропорционалност између легитимног циља и мјере која је предузета као терета који је стављен апеланту, тј. да ли је било неопходно одузимање дјеце од апеланта. Уставни суд запажа да су судови утврдили да су услови у којима дјеца живе нехигијенски, да се ради о лошим стамбеним и материјалним приликама, као и да дјеца школског

узраста не похађају школи већ се баве просјачењем и скитњом. Овакве околности у којима дјеца живе судови су оцијенили као грубо занемаривање родитељске дужности. Ове чињенице ни апелант није оспорио, осим што сматра да судови нису требали изрећи мјеру стављања дјеце под надзор јавне власти већ да су требали, како је навео у апелацији, средства која су за то намијењена искористити да помогну апеланту у бризи о дјечи.

Уставни суд примјећује да су дјеца повјерена на бригу и чување одговарајућим установама специјализованим за чување и васпитање дјеце. Даље, апеланту је изречена мјера забране живота са дјецом у трајању од годину дана, дакле привремено, с циљем да се „поправно“ дјелује на самог апеланта како би се убудуће боље старао о својој дјечи, те како би се дјеловало на цијелу породицу ради поновног успостављања породичног живота. Оно што је важно у конкретном случају јесте чињеница да се изреченом мјером не прекида у цијелости веза између апеланта и дјеце. Наиме, апелант и даље може посјећивати и контактирати дјецу која су смјештена у одговарајуће установе, а у оспореним одлукама је јасно наведено да изрицањем овакве мјере апеланту не престају родитељске обавезе и дужности које има према дјечи. Осим тога, Уставни суд примјећује да су судови врло јасно указали на то да су узели у обзир низ чињеница и фактора, да су се водили најбољим интересима дјеце, те да су на основу тога донијели одлуку, а што је у складу и са Конвенцијом о правима дјетета која је саставни дио Анекса I тачка 12 Устава Босне и Херцеговине. Према томе, Уставни суд сматра да изреченим мјерама на апеланта није стављен претјеран терет, већ да је изречена мјера пропорционална легитимном циљу који се жели постићи - заштита права и интереса малодобне дјеце, те да је стога „неопходна у демократском друштву“ у смислу члана 8 Европске конвенције.

На основу свега наведеног, Уставни суд закључује да није повријеђено апелантово право на породични живот из члана II/3.ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције.

(Одлука о допустивости и меритуму број АП 717/08 од 9. јула 2010. године)

Члан 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију

Право на имовину

Оставински поступак

Стан који није ушао у оставинску масу не може се сматрати имовином.

Из обраложења:

Као услов за примјену овога члана, апелантица мора доказати да се ради о њеној имовини. Уставни суд примјећује да су судови, у ванпарничном поступку током којег се расправљало о постојању оставине М. З. закључили, између осталог, да М. З. није стекла право власништва над станом, јер није постојао доказ о правном послу. Апелантица је у току поступка пред нижестепеним судовима тврдила супротно. У прилог својој тврдњи, апелантица је доставила потврде о уплати цијене стана. Другостепени суд је, у жалбеном поступку, ове потврде оцијенио као „аконтативне уплате“, те је сматрао да још не постоји доказ да је М. З. стекла право власништва над станом на основу ваљаног правног посла, у смислу члана 20 Закона о основним својинскоправним односима. У вези с тим, Уставни суд закључује да је тај суд мериторно расправљао питање постојања права власништва.

Мериторно питање постојања или непостојања правног посла, као основе за стицање права власништва над спорним станом, од круцијалног је значаја за сам оставински поступак, јер од њега зависи, коначно, да ли би апелантица имала права на спорни стан као тестаментарни насљедник. Иако је постојала могућност да апелантица тражи утврђивање постојања, односно непостојања овог права и у парничном поступку (члана 187 Закона о парничном поступку), нижестепени судови су имали законску основу, у члана 21 Закона о ванпарничном поступку, да мериторно расправе претходно питање постојања или непостојања права власништва М. З. над спорним станом. Ти судови су, како је то наведено у претходној тачки, дошли до закључка да М. З. није стекла право власништва над станом. То, надаље, значи да се стан не може сматрати апелантичином имовином, јер није ушао

у оставинску масу. Уставни суд напомиње да је оваква одлука донесена у складу са чланом 6 став 1 Европске конвенције.

Конкретан случај поставља питање да ли се потврде о одређеним уплатама за спорни стан, које је предочила апелантица, могу сматрати релевантним доказом за стицање права власништва над станом, што апелантица афирмативно тврди у својој апелацији. Ово питање треба ријешити, прије свега, тумачењем позитивноправних прописа. Доводећи у везу ово питање и тумачење апелационе јурисдикције Уставног суда из члана VI/3.б) Устава Босне и Херцеговине (види тачку 23 ове одлуке), Уставни суд закључује да одговор на ово питање требају дати, прије свега, редовни судови, а не Уставни суд. Код таквог стања ствари, Уставни суд нема надлежност да преиспитује ваљаност тумачења позитивноправних прописа и оцјену доказног поступка, тј. утврђивање чињеничног стања, осим у случају судске произвољности, што у конкретном предмету није случај.

Овакво тумачење је *mutatis mutandis* на линији става бившег Дома за људска права за Босну и Херцеговину у сличним предметима, у којима су апликанти тражили да им се призна право власништва над тзв. становима ЈНА, у ситуацији када нису могли презентирати уговор о куповини стана, а имали су одређене потврде у уплати цијене стана (види нпр. Одлука о допустивости и скидању са листе, ЦХ/98/1160, ЦХ/98/1177 и ЦХ/98/1264, од 9. маја 2003. године). Слично је, у одлуци по апликацији Д.Т. (ЦХ/00/3574 од 7. новембра 2003. године, тачка 80), навео бивши Дом за људска права:

„Дом је у више наврата изјавио да није у његовој надлежности да властитом оцјеном чињеница и примјене закона замијени ону домаћих судова (види нпр. предмет бр. ЦХ/99/2565 Бановић, одлука о прихватљивости од 8. децембра 1999., тачка 11, Одлуке август-децембар 1999). Дом запажа да су судови донијели одлуку која је неповољна за подносиатељицу пријаве. Међутим, нема доказа да судови нису поступили правично како се захтијева чланом 6 Конвенције или да нису заштитили свако

власничко право на стану у смислу члана 1 Протокола број 1 уз Конвенцију. Из наведеног произлази да је жалбени навод подносиоце пријаве у вези са власништвом на стану очито неутемељен у смислу члана VIII(2)(ц) Споразума. Дом стога одлучује прогласити овај дио пријаве неприхватљивим“.

Коначно, Одлука Уставног суда број У 6/98, на коју се позива апелантица, није примјењива на њен случај. Наиме, та одлука расправља правну природу станарског права са тачке гледишта члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

У конкретном случају, а на основу свега изнесеног, Уставни суд закључује да су нижестепени судови, поштујући члан 6 став 1 Европске конвенције, дошли до закључка да спорни стан није био власништво М. З. Самим тим, апелантица није могла наслиједити овај стан. Стан се, стога, не може сматрати њеном имовином, а апелантица не може уживати заштиту члана II/3.к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

(Одлука о допустивости и меритуму број У 111/03 од 29. септембра 2004. године)

IN MEMORIAM

МИЛЕНКО – МИКО – МЛАЂЕНОВИЋ (1949 – 2010)

У импресуму овог часописа више нема имена Миленка - Мике - Млађеновића. А, годинама је ту стајало као печат добро обављеног лекторског посла. Бројне су књиге, часописи и други облици интелектуалног стваралаштва обиљежени његовим потписом. Управо његов потпис био је знак да су те бројне и непрегледне странице без грешке и да могу у штампу и међу читаоце који су их жељно ишчекивали.

Нашег Мике више нема. Нека чудна и немилосрдна рука заувјек га је избрисала са тих бројних и непрегледних страница које и ових дана излазе из штампарија, али и из овог суровог живота који је толико волио и којем се свакодневно радовао. Али, ни та чудна, невидљива рука није успјела и неће га никад избрисати из наших сјећања. Памтићемо га по смирености, ведром и насмијаном лицу, предусретљивости и преданости сваком послу који је обављао. Због његових бројних врлина, сви су га вољели и поштовали.

Ту сриједу, 30. јуни 2010. године, породица Миленка Мике Млађеновића, његова породица, бројни пријатељи и радне колеге никада неће заборавити. Тога дана из болнице стигла је вијест да је заувјек престало да куца племенито срце нашег Мике. Његов живот угасио се у 61. години, иако је све до посљедњег дана вјеровао да ће успјети завршити још неке започете послове, да скући синове, да их ожени.... Размишљао је Мико тих дана и о пензији, али нажалост није је дочекао.

Миленко Мико Млађеновић рођен је 21. септембра 1949. године у Кључу, у угледној породици, гдје је живио и радио све

до пред сами крај минулог рата. А, онда је у избјегличкој колони заједно са супругом и синовима, бројном родбином, пријатељима и комшијама кренуо према Бањој Луци. Ту је и остао и сада вјечно почива у миру.

Након дипломирања на Одсјеку за српски језик и књижевност, Филозофског факултета Универзитета у Сарајеву, Мико се вратио у свој родни Кључ. Радио је као професор у Средњошколском центру, обављао веома успјешно и запажено новинарске и уредничке послове на локалном радију и предузетним листовима гдје је дао немјерљив допринос поготово у ратном периоду, када је правремена, истинита и зналачки припремљена информација била злата вриједна.

Цијели свој кратки овоземаљки живот наш Мико је друговао са лијепо написаном ријечју и књигама, и за сваког је имао само лијепу ријеч.

Од када је 1. априла 1996. године почео да ради у библиотеци Правног факултета Универзитета у Бањој Луци - па све до задњег радног дана - бринуо је за сваку књигу и доприносио да она дође до читаоца и оствари своју снажну образовну мисију. Чувао их је за долазеће генерације које из њих требају да уче и да се спремају за будући живот.

Живот и дјело даровани породици и друштву, сва његова доброта, племенитост и пожртвованост остаће трајно упамћени не само код његових најближих, већ и код професора, студената, његових сарадника и пријатеља.

Нека му је вјечна слава и хвала.

УПУТСТВО ЗА АУТОРЕ

Текстови по правилу не треба да буду дужи од једног табака, осим ако са уредником претходно није другачије договорено. Изузетно, максимални обим текстова је 1,5 табак. Један табак износи 16 страна од 28 редова са 66 знакова у реду, односно 28.800 знакова, фонт *Times New Roman* 12.

Радови на српском језику и резимеи штампају се ћирилицом. Уколико аутор жели да му рад буде штампан латиницом, треба посебно то да нагласи. Рукопис треба да буде исправан у погледу граматике и стила. Текст намијењен за рубрику „Чланци” мора да на почетку саржи резиме с основним налазима рада, обима до 15 редова (апстракт) и до пет кључних ријечи, а на крају резиме истог обима и исти број кључних ријечи на енглеском језику. Цијели рад, укључујући и резиме на страном језику, подлијеже стручној лектури.

Наслов рада се пише на средини, великим словима и болдом (фонт 14). Поднаслови се пишу на средини, малим словима и болдом, и нумеришу се арапским бројевима (нпр. 1.1., 1.1.1., итд.).

Радови се предају у штампаном и електронском облику.

Редакција задржава право да прилагођава рад општим правилима уређивања часописа и стандарду српског језика.